

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102004/B/2023/36145173627372548

**PLASTOVÝ ODPAD GENEROVANÝ REKREAČNÝM
CESTOVNÝM RUCHOM – PRÍLEŽITOSTI A OHROZENIA**

Bakalárska práca

2023

Polina Drachenina

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

**PLASTOVÝ ODPAD GENEROVANÝ REKREAČNÝM
CESTOVNÝM RUCHOM – PRÍLEŽITOSTI A OHROZENIA**

Bakalárska práca

Študijný program: Podnikanie v cestovnom ruchu a službách
Študijný odbor: Ekológia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra cestovného ruchu
Vedúci záverečnej práce: Ing. Ľubomíra Kubíková

Bratislava 2023

Polina Drachenina

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Polina Drachenina

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcela poďakovať Ing. Ľubomíre Kubíkovej za odbornú a metodickú pomoc pri napísaní. Ďakujem zamestnankyniam Slovenskej ekonomickej knižnici Ekonomickej univerzity v Bratislave a všetkým, kto ma podporil v napísaní tejto práce.

ABSTRAKT

DRACHENINA, Polina: *Plastový odpad generovaný rekreačným cestovným ruchom – príležitosti a ohrozenia*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná Fakulta; Katedra cestovného ruchu – Vedúci záverečnej práce: Ing. Ľubomíra Kubíková. Bratislava: OF, 2023, 60 s.

Cieľom záverečnej práce je identifikovať súčasnú situáciu plastového odpadu generovaného rekreačným cestovným ruchom v Slovenskej republike. Práca sa ďalej zameriava na identifikáciu možných príležitostí a ohrození, ktoré vyplývajú zo skúmanej problematiky, poskytuje teoretické a praktické východiská. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 11 grafov, 4 tabuľky a 1 prílohu.

V teoretickej časti sa venujeme súčasnému stavu problematiky plastových odpadov doma a v zahraničí, teoretickému vymedzeniu problému, definícii základných pojmov a identifikácii príležitostí a ohrození, spojených s plastovým odpadom. Okrem toho sa v praktickej časti venujeme historickému vývoju plastov, ich klasifikácii, a právnym normám, ktoré regulujú plastový odpad. V druhej kapitole sa zaoberáme stanovením čiastočných cieľov a vymedzením metód, používaných pre napísanie práce. V záverečnej časti nalyžujeme dotazník, ktorý sme vytvorili pre lepší prehľad súčasnej situácie s produkováním plastového odpadu v cestovnom ruchu. Na základe výsledkov dotazníku a informácií, získaných s dostupných zdrojov rozpracúvame návrhy a odporúčania na skrátenie spotreby plastových výrobkov pre zariadenia cestovného ruchu. Výsledkom riešenia danej problematiky je získanie prehľadu o súčasnom stave problematiky v oblasti cestovného ruchu.

Kľúčové slová: cestovný ruch, rekreačný cestovný ruch, plast, plastový odpad

ABSTRACT

DRACHENINA, Polina: *Plastic waste generated by recreational tourism - opportunities and threats*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of Services and Tourism – Supervisor: Ing. Ľubomíra Kubíková. Bratislava: OF, 2023, 60pp.

The aim of the final thesis is to identify the current situation of plastic waste generated by recreational tourism in the Slovak Republic. The thesis further focuses on the identification of possible opportunities and threats arising from the investigated issue, provides theoretical and practical starting points. The thesis is divided into three chapters. It includes 11 graphs, 4 tables, and 1 appendix.

In the theoretical part, we focus on the current state of the issue of plastic waste, both domestically and internationally, theoretical delimitation of the problem, definition of basic terms, and identification of opportunities and risks associated with plastic waste. In addition, the practical part deals with the historical development of plastics, their classification, and legal regulations governing plastic waste. In the second chapter, we set partial goals and define methods used to write the thesis. In the final part, we present a questionnaire that we have created for a better overview of the current situation of plastic waste production in tourism. Based on the questionnaire results and information obtained from available sources, we develop proposals and recommendations to reduce the consumption of plastic products for tourism facilities. The result of the solution to the given problem is obtaining an overview of the current state of the issue in the field of tourism.

Keywords: tourism, leisure tourism, plastic, plastic waste.

O B S A H

Zoznám skratiek.....	9
Zoznam ilustrácií, tabuliek a grafov.....	10
Úvod	11
1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí	13
1.1 Cestovný ruch	13
1.1.1 Vymedzenie pojmu cestovný ruch	13
1.1.2 Klasifikácia cestovného ruchu	15
1.1.3 Ohrozenia cestovného ruchu	17
1.1.4 Negatívny vplyv cestovného ruchu	19
1.1.5 Ako účastníci cestovného ruchu produkujú plastový odpad.....	20
1.2 Plastový odpad	22
1.2.1 Vymedzenie základných pojmov	22
1.2.2 História a klasifikácia plastov	24
1.2.3 Životný cyklus plastov.....	27
1.2.4 Legislatíva v Európskej únii a na Slovensku	27
1.2.5 Príležitosti a ohrozenia plastového odpadu.....	30
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	32
2.1 Ciele práce	32
2.2 Metodika práce a metódy skúmania	32
3 Výsledky práce a diskusia	34
3.1 Analýza výsledkov dotazníkového prieskumu	34
3.2 Návrhy a odporúčania na zníženie spotreby jednoradových plastových výrobkov v bytovacích zariadeniach v rekreačnom cestovnom ruchu.	42
3.3 Diskusia	48
Záver	49
Zoznam použitej literatúry	50
Prílohy	57

Zoznám skratiek

CR	cestovný ruch
EÚ	Európska únia
HDPE	polyetylén s vysokou hustotou
LDPE	polyetylén nízkej hustoty
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj)
PET/PETE	polyetyléntereftalát
PP	polypropylén
PS	polystyrén
PVC/V	polyvinylchlorid
SR	Slovenská republika
UN	United Nations (Organizácia spojených národov)
UNEP	United Nations Environment Programme (Program OSN pre životné prostredie)
UWNTO	World Tourism Organization (Svetová Organizácia Cestovného ruchu)
WWF	World Wide Fund for Nature (Svetový Fond na Ochranu Prírody)
WTTC	World Travel & Tourism Council (Svetová Rada pre Cestovný ruch a Turizmus)

Zoznam ilustrácií, tabuliek a grafov

Obrázok č. 1	Spojitosť cestovného ruchu s inými vedami	15
Obrázok č. 2	Označenie plastových výrobkov	26
Obrázok č. 3	Označenie pre jednorazové výrobky z plastov.....	29
Tabuľka č. 1	Klasifikácia cestovného ruchu	16
Tabuľka č. 2	Odpady z jednorazových plastových výrobkov	21
Tabuľka č. 3	Klasifikácia odpadov	23
Tabuľka č. 4	Vplyv jednorazových plastových výrobkov v zariadeniach cestovného ruchu a ich alternatív na okolité prístretie	44
Graf č. 1	Členstvo v iniciatíve, zameranej na udržateľný cestovný ruch	34
Graf č. 2	Vedenie školení a diskusií na tému ekologickej udržateľnosti.....	35
Graf č. 3	Reakcia na „zákaz uvádzania jednorazových výrobkov z plastu, obalov z oxo-degradovateľných plastov a neobalových výrobkov z oxo-degradovateľných plastov na trh v SR“	36
Graf č. 4	Separovanie odpadov	37
Graf č. 5	Poskytovanie hotelovej drogerie	37
Graf č. 6	Umývacie prostriedky	38
Graf č. 7	Balenia hotelovej kozmetiky/umývacích prostriedkov.....	39
Graf č. 8	Jednorazové obaly na jedlo	40
Graf č. 9	Poskytovanie vody hosťom	40
Graf č. 10	Krajská príslušnosť respondentov	41
Graf č. 11	Typ ubytovacieho zariadenia.....	42

Úvod

V našej záverečnej práci sa zaoberáme problematikou plastového odpadu v sfére rekreačného cestovného ruchu.

Prvý syntetický plast bol vynájdený v roku 1907 a do druhej dekády dvadsiateho storočia sa začal aktívne používať v mnohých sférach života ľudí. Za viac ako sto rokov existencie plastov sa začali objavovať ďalšie problémy, ktoré sa týkali najmä znečistenia životného prostredia, tvorby mikroplastov a ďalšieho vplyvu mikroplastov na živé organizmy (Science Museum, 2019).

Cestovný ruch je jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich odvetví hospodárstva za posledné roky, dokonca aj epidémia Covid-19 ovplyvnila jeho vývoj len na krátky čas a v roku 2021 sa cestovný ruch začal opäť vracieť k predpandemickým ukazovateľom (UWNTO, 2023). Cestovný ruch má pre ekonomiku krajiny veľa pozitívnych výhod, posilňuje ju a vytvára pracovné miesta. No existuje výrazný problém, v cestovnom ruchu sa produkuje veľa plastového odpadu. Je to spôsobené častou zmenou návštevníkov, potrebou uspokojiť ich požiadavky, dodržiavať hygienické normy a inými faktormi. Väčšina turistických destinácií sa nachádza v prímorských oblastiach, z toho dôvodu existuje vysoká pravdepodobnosť, že plastový výrobok skončí v oceáne. Taktiež sa pri výrobe plastov do životného prostredia vypúšťa veľké množstvo oxidu uhličitého (UNEP/WTTC, 2021). V bakalárskej práci sme sa zamerali na súčasnú situáciu s plastovým odpadom v ubytovacích zariadeniach prepojených s rekreačným cestovným ruchom, konkrétne na hotely, lyžiarske strediská, mestské, rekreačné a iné ubytovacie zariadenia.

V druhej časti bakalárskej práce sme sformulovali ciele a vysvetlili metodiku práce a metódy skúmania. Na splnenie cieľov bakalárskej práce sme používali dostupné relevantné internetové zdroje, pomocou informácií z ktorých sme vedeli definovať základne tematické pojmy a identifikovať súčasnú situáciu. Okrem toho sme využívali dostupné zdroje, ktoré nám pomohli mať lepší prehľad o stave jednorazových plastových výrobkov v ubytovacích jednotkách na Slovensku.

V časti výsledky práce a diskusia sme sa zamerali na opatrenia pre zníženie spotreby jednorazových plastových výrobkov v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku. Na základe výsledkov dotazníka, ktorý sa zaoberal používaním jednorazových

plastových výrobkov v hoteloch sme navrhli odporúčania na zníženie spotreby jednorazových plastových výrobkov.

1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí

1.1 Cestovný ruch

1.1.1 Vymedzenie pojmu cestovný ruch

V súčasnosti sa pojem cestovný ruch dá definovať z viacerých hľadísk, každá inštitúcia má vlastnú formuláciu. Podľa UWNTO (2008) je Cestovný ruch „sociálny, kultúrny, ekonomický fenomén, ktorý zahŕňa pohyb ľudí do krajín alebo miest mimo ich obvyklého miesta bývania za osobným alebo pracovným cieľom“.

Podľa autora Gúčika a kol. (2006) je cestovný ruch „súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb súvisiacich s cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého bydliska a zvyčajne vo voľnom čase. Ich cieľom je odpočinok, poznávanie, zdravie, rozptýlenie a zábava, kultúrne a športové vyžitie, služobné cesty, t. j. získanie komplexného zážitku.“.

Vďaka prepojenosti s viacerými vedami a používaním poznatkov z rôznych oblastí, sa dá považovať cestovný ruch za interdisciplinárne odvetvie (Novacká a kol. 2014/Gúčík 2010/Jafari, Ritchie, 1981). Cestovný ruch je úzko spojený s vedami, ktoré preskúmajú ľudí a kultúru. Napríklad etnologická stránka cestovného ruchu sa prejavuje v zdieľaní folklóru a tradičných spôsobov života. Ďalším príkladom interdisciplinárneho odvetvia, ktorým je cestovný ruch je prejav sociológie. Sociológia sa v cestovnom ruchu využíva na vymedzenie skupín ľudí podľa sociodemografických alebo socioekonomických kritérií, čo pomáha cestovným kanceláriám orientovať sa na konkrétnejšiu skupinu ľudí, ktorú spája určitá charakteristika. Psychológia napomáha zamestnancovi alebo poskytovateľovi služieb pri riešení konfliktov alebo ovplyvnení rozhodnutia zákazníka, čo je dôležité pri práci v cestovnej kancelárii (Orban, 2022). Cestovný ruch nie je prepojený iba s humanitnými vedami, ale napríklad aj s ekonómiou. Pred pandémiou covid-19 sa cestovný ruch vďaka podstatnému rozvoju a diverzifikácii stal jedným z najrýchlejšie rastúcich odvetví svetového hospodárstva (UWNTO, 2023). Táto skutočnosť bola narušená pandémiou ochorenia Covidu – 19, a to aj z dôvodu uzatvorenia hraníc štátov, prijatými opatreniami a zákazom rekreačného cestovania. (Európska Komisia, 2021). Po roku 2020 sa stav cestovného ruchu postupne vracia k ukazovateľom z roku 2019 (UN, 2020). V roku 2019 sektor cestovného ruchu vo svetovom priemere tvoril 10, 3% svetového HDP, V roku 2020 tvorilo odvetvie

cestovného ruchu vo svetom meradle 5,3%, čo predstavovalo pokles oproti predchádzajúcim rokom v dôsledku pandémie covid-19. V roku 2021 bol zaznamenaný nárast do výšky 6,1 % zo svetového HDP. Priemer EÚ za rok 2021 predstavuje 6,6% HDP a na Slovensku je táto hodnota na úrovni 3,8%.(Statista, 2023). Cestovný ruch je zapojený do ekonomie štátov a pomáha určitým krajinám kompenzovať slabé príjmy z iných odvetví(UWNTO, 2020). Z vyššie uvedených dôvodov sa na sektor cestovného ruchu dá pozerat' z hľadiska rôznych vied, čo potvrdzuje aj model Jafara Jafari.

Obrázok č. 1 Spojitosť cestovného ruchu s inými vedami

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Jafar, Ritchie (1981)

1.1.2 Klasifikácia cestovného ruchu

Cestovný ruch má prvky, vďaka ktorým je ho možné definovať. Autor Gúčík a kolektív (2010) zahŕňajú do základných prvkov cestovného ruchu cestovanie za uspokojovaním špecifických potrieb osoby, a tak získaním nejakého úžitku pre danú osobu.

Tabuľka č. 1 Klasifikácia cestovného ruchu

<p>Z geografického hľadiska cestovný ruch môže byť:</p> <ul style="list-style-type: none">• domáci• zahraničný• vnútorný• národný
<p>Podľa motivácie zákazníkov členíme cestovný ruch na:</p> <ul style="list-style-type: none">• rekreačný• športový• gastronomický• obchodný• nákupný• politický
<p>Podľa prevládajúceho miesta pobytu rozlišujeme:</p> <ul style="list-style-type: none">• mestský• prímestský• vidiecky• nížinný• horský• vysokohorský• prímorský
<p>Podľa dĺžky účasti:</p> <ul style="list-style-type: none">• výletný• krátkodobý• víkendový
<p>Podľa ročného obdobia cestovný ruch môže byť:</p> <ul style="list-style-type: none">• sezónny• mimosezónny• celoročný
<p>Podľa počtu návštevníkov:</p> <ul style="list-style-type: none">• individuálny• skupinový• masový
<p>Podľa veku návštevníkov členíme CR na:</p> <ul style="list-style-type: none">• detský• mládežnícky• rodinný• seniorský
<p>Zo sociologického hľadiska:</p>

- návšteva príbuzných a priateľov
- sociálny
- etnický
- genealogický

Z hľadiska trvalej udržateľnosti cestovný ruch môže byť ekologický

Podľa toho ako je výlet uhradený, rozlišujeme sociálny a komerčný cestovný ruch.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Gúčik (2010) / Novacká a kol. (2014)

Rekreačný cestovný ruch

Rekreačný cestovný ruch je jedným zo základných druhov cestovného ruchu. Pojem rekreácia pochádza z anglického slova recreation, ktoré podľa slovníku Cambridge (2023) znamená „spôsob užívania si mimo práce“ a „Niečo urobené pre potešenie alebo relaxáciu, alebo také aktivity všeobecne“. Rekreačný cestovný ruch z časového hľadiska patrí do strednodobého alebo krátkodobého cestovného ruchu. Jedným z hlavných cieľov cestovného ruchu je rekreácia, telesná a intelektuálna regenerácia ľudí. Pre ubytovanie v rekreačnom cestovnom ruchu ľudia používajú typy ubytovacích zariadení ako pri iných formách cestovného ruchu, napríklad hotely, penzióny, ubytovne (Domokos a kol. ,2015 / HiGuests, 2020).

Autorka Novacká a kolektív (2014) uvádzajú že „rekreačný cestovný ruch predstavuje najrozšírenejšiu formu účasti obyvateľstva na cestovnom ruchu vo vhodnom prírodnom prostredí...kde formou oddychu, pohybu, zábavy sa uskutočňuje proces reprodukcie fyzických a duševných síl človeka“. Cieľom rekreačného cestovného ruchu je obnova fyzických a psychických zdrojov osoby alebo skupiny osôb(rodiny) pomocou pasívneho alebo aj aktívneho odpočinku(Gúčik a kol. 2010). Rekreácia znásobuje pozitívny vplyv klímy, vzduchu a vody na ľudský organizmus. Existuje forma cestovného ruchu ktorá je subsystémom rekreačného cestovného ruchu – prímestská rekreácia. Rozdiel prímestskej rekreácie od rekreačného cestovného ruchu je v jej relatívnej krátkosti (1-2 dní, väčšinou cez víkend) a blízkosti (približné hodina cesty hromadnou dopravou alebo aj individuálnym transportom). V Česko-Slovensku taká forma oddychu bola populárna kvôli nemožnosti cestovať do zahraničia (Novacká a kol., 2014).

1.1.3 Ohrozenia cestovného ruchu

Globálne otepľovanie ovplyvňuje skoro všetky časti sveta. Odvetvie cestovného ruchu, pre ktoré sú dôležité prírodné atrakcie trpí v dôsledku klimatických zmien (UWNTO, 2003). Ohrozené sú prímorské teritória, ktoré trpia eróziou pláží, búrkami, miesta pri riekach sa stretávajú s problémom záplav. V horských regiónoch sa mení zimné počasie, čo ovplyvňuje lyžiarsku sezónu. (Rodríguez-Camino, 2010). Horské a prímorské teritória sú dôležité pre turizmus, lebo pre mnohých ľudí sú jednou z hlavných motivácií na cestovanie (ZENG, LI, HUANG, 2021). Cyklóny, búrky, horúčavy a iné prírodné katastrofy, ktoré sa častejšie vyskytujú v dôsledku klimatických zmien, ovplyvňujú aj rozhodnutia turistov pri výbere konkrétnej destinácie lebo turisti chcú cestovať pohodlne. Nepriaznivé pohodové podmienky môžu zasiahnuť do ich plánov a ohroziť zdravie (IPCC, 2008). Ďalším ohrozením pre cestovný ruch je terorizmus. Teroristické útoky priamo ohrozujú životy ľudí. Medzi obeť terorizmu s veľkou pravdepodobnosťou môžu patriť aj turisti s vzhľadom na to, že sa teroristi zameriavajú na útok na preplnené miesta, a turisti sa často nachádzajú na miestach, ktoré sú preplnené ľuďmi, ako napríklad turistické atrakcie, hotely, letiská a dopravné uzly. Nebezpečenstvo ovplyvňuje rozhodovanie ľudí pri výbere destinácie – ľudia si s oveľa menšou pravdepodobnosťou vyberajú destináciu v ktorej sú pravidelné teroristické útoky lebo sa boja o svoju bezpečnosť (Bobkova A. et al., 2014/ Seabra et al., 2019).

Ak sa človek rozhodne cestovať do krajiny, kde je nestabilná politická situácia alebo občianska vojna, vystavuje sa vysokému riziku pre svoj život a zdravie, čo nesúladí s tým, čo väčšina ľudí vyhľadáva na dovolenkách - oddych a relaxáciu. Ľudia sa nechcú báť o svoju bezpečnosť a zdravie počas rekreačného výletu a preto počet výletov do krajiny s politickou nestabilitou je výrazne nižší. Ale stále sú ľudia, ktorí budú plánovať cesty do nebezpečných destinácií kvôli ich jedinečným prírodným alebo kultúrnym charakteristikám. (Neumayer, 2004)

Mnohé turistické destinácie sú pre navštevníkov atraktívne vďaka svojim prírodným zdrojom. Znečistenie plastami môže poškodiť tieto zdroje a spôsobiť nevhodnosť vody na kúpanie, zvýšiť náklady na údržbu turistických destinácií v dôsledku potreby častého čistenia a môže mať negatívny dopad na miestne ekonomiky. Plastové znečistenie môže negatívne ovplyvniť ekosystémy (napríklad, koralové útesy), ktoré sú dôležité pre niektorých turistov, a tým ovplyvniť ich rozhodovanie o destinácii (Water Witch, 2022/World Economic Forum, 2022).

1.1.4 Negatívny vplyv cestovného ruchu

Veľký prílev turistov znamená väčšie využívanie zdrojov ako voda, jedlo a elektrina, čo môže viesť k ich vyčerpaniu. To môže negatívne ovplyvniť miestne obyvateľstvo a jeho životné podmienky (UWNTO,2018). S narastajúcim počtom turistov sa zvyšuje aj potreba investovať do infraštruktúry a základných služieb, ako je napríklad ochrana práv a poriadku alebo požiarna bezpečnosť. Dodatočné výdavky môžu viesť k zvýšeniu daní v tejto oblasti. Navyše, v dôsledku prílevu turistov počas turistickej sezóny stúpajú ceny za jedlo a nájomné. Tieto príčiny môžu spôsobiť odsťahovanie miestneho obyvateľstva s nižším príjmom lebo si nebudú vedieť dovoliť život v danej oblasti (Eagles et al. 2002).

V turistických regiónoch s kontrastným životným štýlom a tradíciami, ktoré sú pre iných ľudí nezvyčajné, môže dochádzať ku komercializácii miestnej kultúry. Rituály a tance začnú konať nie z konkrétneho dôvodu, ale s cieľom vytvoriť predstavenie pre turistov a tým si zarobiť peniaze. Mnohí turisti berú tému miestneho dedičstva povrchno, čo môže viesť k vedomému alebo nevedomému kultúrnej apropriácii. Pod vplyvom turizmu sa národy môžu odkloniť od svojich koreňov alebo zmeniť svoj tradičný spôsob života. Okrem toho turistami môže byť vedome alebo nevedome spôsobené poškodenie historických miest a vykopávok (Eagles et al. 2002/UWNTO, 2018).

Cestovný ruch môže mať významný vplyv na biosféru v destinácii, výstavba infraštruktúry cestovného ruchu negatívne ovplyvňuje pôdu. Návštevníkmi prírodných destinácií dochádza k ušliapavaniu pôdy, čím sa znižuje jej odolnosť a zvyšuje sa riziko erózie. Rekreačné aktivity turistov môžu viesť k znečisteniu vody a pobrežia, čo vedie k rastu rias, ktoré prekážajú aj pri rekreačných aktivitách aj pri love ryby. V uzavretých nádržiach môže takéto nežiaduce zvýšenie počtu rias môže spôsobiť úplnú nevhodnosť nádrže na ďalšie využitie. Turistická aktivita súvisí aj s ohrozením druhovej rozmanitosti vegetácie v regióne, najmä tých, ktoré rastú v nižších vrstvách. Vegetácia môže byť pošliapaná alebo zámerne zbieraná a vykopávaná (WWF Rossii, 2002).

Prílev ľudí na určité miesto znamená nárast množstva vyprodukovaného odpadu. To ovplyvňuje hygienický stav nádrží a zdrojov podzemnej vody. Plastový odpad zostáva v prírode dlhé roky, často sa dostáva do oceánu a pôdy, čo má svoje negatívne následky (WWF

Rossii, 2002 / Eagles et al. 2002). Podľa dokumentácie Organizácie Spojených Národov a Svetovej Organizácie Cestovného Ruchu (2021) sa ročne vyrába viac ako 300 miliónov ton plastových výrobkov. Plastové výrobky sa vo veľkej miere používajú v odvetví cestovného ruchu. 80% cestovného ruchu pripadá na prímorské lokality, kvôli čomu je veľká pravdepodobnosť toho, že plastový odpad skončí v oceáne. Prípadne sa stane znečisťovateľom iných vodných zdrojov, ako napríklad vodných nádrží, vodných tokov a podobne. V súčasnosti existujúce technológie a spôsoby recyklovania nie sú dostatočné aby zabránili škodlivému efektu pre životné prostredie (Schmid, Rhein, 2018). Počet jednorazových plastových výrobkov dominuje v plástovom a morskom odpade (European Investment Bank, 2023).

1.1.5 Ako účastníci cestovného ruchu produkujú plastový odpad

Jednorazové plastové výrobky sú populárne v sfére cestovného ruchu kvôli tomu, že sú ľahko dostupné a vyrobiteľné. Tieto výrobky majú relatívne nižšiu hmotnosť a pri ich používaní je ľahšie dodržiavať hygienické a zdravotné požiadavky. Riešenie na zníženie miery plastového znečistenia a negatívneho vplyvu plastu na životné prostredie je v znížení spotreby plastových výrobkov. V odvetví cestovného ruchu plastové odpady produkujú nielen navštevníci, ale aj zamestnanci, dodávateľia, outsourcingoví zamestnanci a zamestnávateľia (UNEP/WTTC, 2021).

Podľa nedávnej analýzy Organizácie Spojených Národov (2021) v sfére cestovného ruchu sa často používajú jednorazové výrobky z plastu. Sú nimi plastové fľaše, jednorazové obaly a fľaše na hotelovú drogériu, plastové tašky a vrecia na odpadové koše, potravinové obaly a jednorazové poháre. V praxi podnikom sa úspešne podarilo prestať používať niektoré s týchto výrobkov: napríklad, jednorazové balenia hotelovej drogérie vymenili za dávkovače mydla/šampónu (UNEP/WTTC, 2021).

Tabuľka č. 2 Odpady z jednorazových plastových výrobkov

Nº	Druh jednorazového plastového výrobku	Riziko odhadzovania	Povedomie medzi podnikmi CR	Dôkazy
1	Nápojové fľaše (vrátane vrchnákov)	Vysoké	Vysoké	Jeden z najčastejšie nájdených jednorazových výrobkov na plážach(WWF 2019), a medzi ostatnými najbežnejšími odpadmi (ohorky z cigariet, obaly) sú najťažšie výrobky z plastu.
2	Obaly a fľaše na jednorazové kúpeľne prostriedky	Nízke	Vysoké	Veľké množstvo hotelov a iných ubytovacích jednotiek v CR stále používa menšie balenia hotelovej drogerie, výroba ktorej vyžaduje väčšie množstvo plastu.
3	Plastové tašky a vrecia na odpadkové koše	Stredné/nízke	Stredné	Šiesta najčastejšia vec medzi odpadmi na plážach Európy.
4	Potravinové obaly	Vysoké	Nízke	Podľa WWF(WWF 2019) je jedným z najbežnejších druhov odpadov, 30-40% všetkých plastov sa používa na výrobu potravinových obalov.
5	Jednorazové poháre	Vysoké/stredné	Vysoké	Ôsma najčastejšia vec medzi odpadmi na plážach Európy.

Zdroj: UNEP/WTTC (2021)

Plastový odpad vzniká v zariadeniach cestovného ruchu akými sú, napríklad, reštaurácie a hotely, a v dopravných jednotkách, ako sú vlaky, autobusy, lietadlá a lode. Niektoré zdroje tohto odpadu súvisia s návštevníkmi, ale nie vo všetkých prípadoch. Okrem návštevníkov vytvárajú plastový odpad aj pracovníci a distribútori v cestovnom ruchu. Tento odpad môže pochádzať, napríklad, z obalov používaných dodávateľmi na tovar, ktorý sa dodáva do zariadení cestovného ruchu alebo z odpadov, ktoré generujú zamestnanci a zamestnávateľia počas pracovnej doby (UNEP/WTTC, 2021; Futouris, 2021 / UNWTO, 2022).

V reštauráciách a iných zariadeniach kde sa podáva jedlo, hostia, ktorí pri osobnej návšteve podniku nezjedli jedlo, môžu požiadať, aby im to jedlo zabalili so sebou. Alebo si osoba môže vypýtať stravu na výnos a zobrať si ho so sebou. Vo väčšine prípadov v zariadení sa jedlo zabalí do jednorazových obalov obsahujúcich plast. Okrem toho, gastronomická prevádzka, ktorá má donáškovú službu, tiež vo väčšine prípadov využíva jednorazové nádoby a príbory s plastovým obsahom (Matthew Hollis, 2018/ UNEP/WTTC, 2021).

Na dodržanie hygienických štandardov v turistických zariadeniach a dopravných prostriedkoch je potrebné časté upratanie. Časté upratanie znamená vysokú spotrebu prostriedkov na umývanie, čo vedie k väčšiemu vyhadzovaniu obalov. Hotely a iné ubytovacie jednotky okrem obalov na umývacie prostriedky prinášajú do plastového znečistenia aj tým, že poskytujú hosťom produkty osobnej starostlivosti a iné doplnky v jednorazových obaloch. K výmene hostí v hoteli dochádza každý deň a dĺžka pobytu turistu závisí od toho, koľko sa on v tom mieste nachádza. V dôsledku častého striedania návštevníkov dochádza k nadmernej konzumácii a následnému vyhadzovaniu výrobkov, obsahujúcich plast (UNEP/WTTC, 2021 / Futouris, 2021 / UNWTO, 2022).

Jednorazové plastové fľaše patria medzi najbežnejšie odpady plastové odpady. Niektoré hotely stále používajú plastové fľaše pri poskytovaní vody hosťom, a návštevníci počas cestovania preferujú plastové fľaše vďaka ich menšej hmotnosti, kvôli čomu osobu menej bude obmedzovať pri chodení. V hromadných dopravných prostriedkoch, ako sú vlaky, lietadla a lode, jednorazové plastové fľaše preferujú nielen vďaka ich menšej hmotnosti, ale aj kvôli ich odolnosti, napríklad, v porovnaní so sklenenými fľašami (UNEP/WTTC, 2021 / UNWTO, 2022).

1.2 Plastový odpad

1.2.1 Vymedzenie základných pojmov

Plastový odpad je odpad vyrobený z plastu. Európsky parlament a Rada Európskej únie (2019) definujú pojem „plast“ ako „materiál, ktorý sa skladá z polyméru v zmysle vymedzenia v článku 3 bode 5 nariadenia (ES) č. 1907/2006, do ktorého mohli byť pridané prísady alebo iné látky a ktorý môže fungovať ako hlavná štruktúrna zložka konečných výrobkov, s výnimkou prírodných polymérov, ktoré neboli chemicky modifikované“.

V Smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/904 z 5. júna 2019 o znižovaní vplyvu určitých plastových výrobkov na životné prostredie definuje jednorazový plastový výrobok ako „výrobok, ktorý je vyrobený úplne alebo čiastočne z plastu a ktorý nie je koncipovaný, navrhnutý alebo uvedený na trh za tým účelom, aby počas svojej životnosti absolvoval niekoľko cyklov alebo rotácií tým, že sa vráti výrobcovi na opätovné naplnenie, alebo aby bol opätovne použitý na ten istý účel, na ktorý bol koncipovaný“.

Odpad

Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (2022) odpady sú látky alebo predmety iné ako rádioaktívne materiály, na ktoré sa vzťahujú iné medzinárodné dohody, ktoré:

-sa zneškodňujú alebo sa zhodnocujú; alebo

-sú určené na zneškodnenie alebo zhodnotenie; alebo

-sa podľa ustanovení vnútroštátneho práva vyžaduje, aby sa zneškodnili alebo zhodnotili.

Environmental Protection Agency, (2001) člení odpady na tieto kategórie:

- Nebezpečné odpady
 - Rádioaktívne odpady
 - Medicínske odpady
 - Elektronické odpady
- Ostatné odpady.

Nebezpečný odpad priamo škodí životnému prostrediu a zdraviu ľudí a musí byť špecificky uložený alebo recyklovaný.

Pod pojem ostatné odpady patria všetky odpady, ktoré nie sú klasifikované ako nebezpečné: plastové, papierové, komunálne.

Tabuľka č. 3 Klasifikácia odpadov

Odpady

Nebezpečné odpady		Neohrozujúce odpady			
Rádioaktívne odpady	Industriálne, elektronické, medicínske odpady	Komunálne odpady			Ostatné neohrozujúce odpady
		Organické odpady	Obaly	Iné materiály: sklo, plasty, kovy	

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Environmental Protection Agency, (2001)

Plast

Doktorka Anne Marie Helmenstinová (2020) vo svojom článku pre ThoughtCo definuje plast ako syntetický alebo polosyntetický polymér. Názov plast je často používaný vďaka schopnosti daných materiálov meniť formu bez porušenia, byť plastické.

1.2.2 História a klasifikácia plastov

Polyméry sa v prírode nachádzali dávno predtým, ako ich vynašiel človek. Plast je umelá syntetická imitácia prírodných polymérov s viac vyrobiteľnými vlastnosťami (Geyer, 2020). Slovo plast pochádza z gréckeho slova plassein, čo znamená ohýbať alebo tvarovať (Freinkel, 2011).

V 19. storočí začal byť veľkým problémom deficit materiálov, dostávaných zo zvierat (slonovina, panciere korytnačiek). Na vyriešenie tohto problému začali vedci vynachádzať polosyntetické materiály, ktoré sa dali ľahšie získať, ale na ich výrobu bolo potrebné použiť prírodné materiály, ako je celulóza. Skutočný prelom nastal v roku 1907 vynálezom prvého syntetického plastu – bakelitu. Belgický vedec Leo Hendrik Baekland našiel spôsob, ako získať nový materiál zmiešaním formaldehydu a fenolu pod tlakom pri vysokej teplote. Lacnosť a jednoduchosť výroby odštartovala spotrebiteľský boom všetkých druhov bakelitových výrobkov (Science Museum, 2019/American Chemical Society, 1993).

V priebehu štúdia a experimentovania sa plast zmenil v zložení a vlastnostiach a v roku 1973 bol patentovaný PET materiál, z ktorého sa v súčasnosti vyrábajú plastové fľaše (Science Museum, 2019).

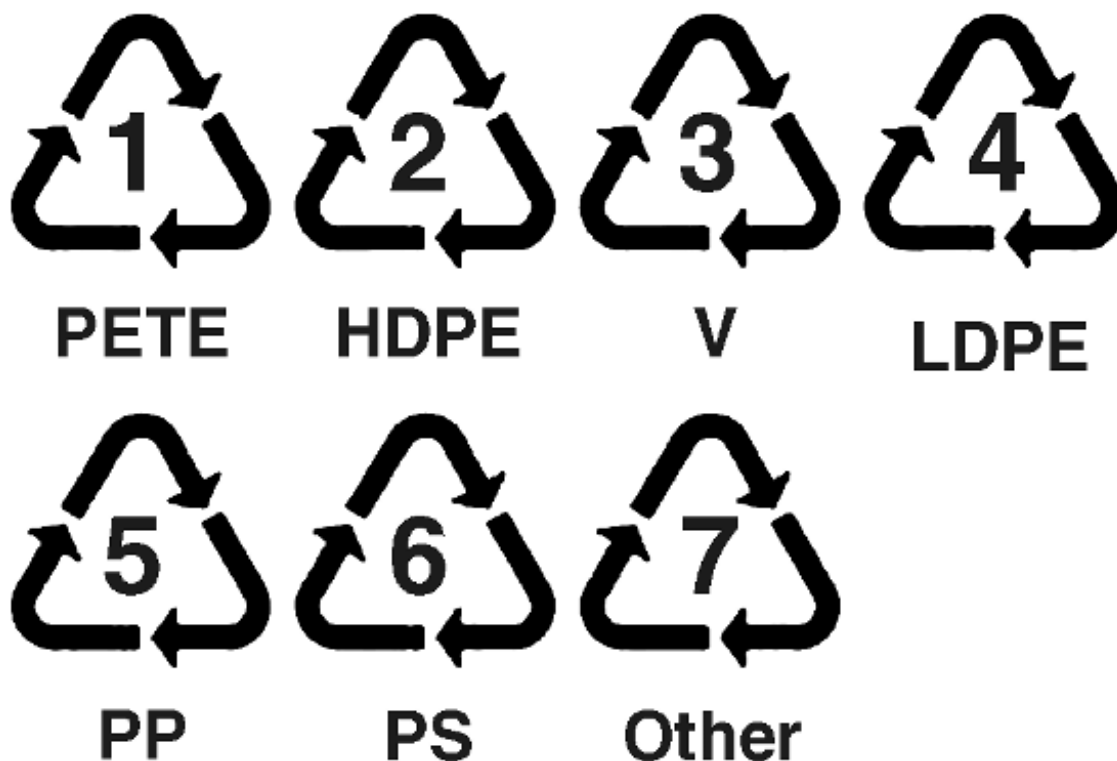
Klasifikácia plastov

Existuje viacero klasifikácii plastov, ktoré sa líšia podľa toho kto a z akým účelom danú klasifikáciu rozpracováva. Zväz výrobcov plastu PlasticsEurope (2022) vymedzil danú klasifikáciu plastov:

- **Bioplasty** – sú úplne alebo čiastočne vyrobené z obnoviteľných prírodných zdrojov, ale nemusia byť biorozložiteľnými alebo kompostovateľnými.
- **Biologicky rozložiteľný plast** – v špecifických podmienkach sa rozkladá na vodu alebo iné látky, ktoré sa nachádzajú v prírode a biomasu.
- **Inžinierske plasty** – v súčasnosti dochádza k nahrádzaniu rôznych materiálov ako napríklad drevo alebo kov v stavebníctve a iných inžinierskych projektoch kvôli vyššej výkonnosti.
- **Epoxidové živice** – majú široký rozsah agregátnych stavov, vďaka čomu sa široko používajú v rôznych sférach. Väčšinou sa tento druh plastov používa na ochranu od baktérií, vody, a iných vonkajších vplyvov.
- **Expandovaný polystyrén** – je dobrým izolačným materiálom.
- **Fluoropolymery** – sú bežné vo mnohých priemysloch vďaka svojim vlastnostiam ako vysoká odolnosť voči kyselinám a rozpúšťadlám.
- **Polyofelíny** – vyrábajú sa procesom polymerizácie etylénu a propylénu.
- **Polystyrén** – je lacný, ľahký a ľahko formovateľný plast s širokými možnosťami na použitie.
- **Polyuretány** – hrajú významnú rolu v každodennom ľudskom živote, je to flexibilný a odolný materiál.
- **Polyvinylchlorid** – bol jeden z prvých vynájdenných syntetických plastov a momentálne je tretí najviac produkováný plast v svete.
- **Termoplasty** – polyméry ktoré sa dajú opakovane zohrievať a ochladzovať. Pri zohrievaní sú mäkké a pomocou 3D tlače a iných technológií sa z nich dajú vyrobiť recyklovateľné predmety.

V roku 1988 Spoločnosť Plastového Priemyslu (Society of the Plastics Industry) spracovala klasifikáciu pre systém označenia plastových výrobkov na zjednodušenie rozpoznania typu plastu pre recykláciu a bezpečnejšie použitie.

Obrázok č. 2 Označenie plastových výrobkov

Zdroj: eartheasy (2020)

- 1) **PET/PETE** (polyetyléntereftalát) – je jeden z najbežnejších plastov, z neho sa vyrábajú jednorazové fľaše na nápoje a drogeriu, niektoré potravinové obaly. Je recyklovateľný a dá sa z neho spraviť polyesterová látka alebo recyklovať ho na rPET, ktorý sa dá použiť ako normálny polyetyléntereftalát.
- 2) **HDPE** (polyetylén s vysokou hustotou) – z daného materiálu sa vyrábajú fľaše na šampóny a iné nádoby na hygienické prostriedky, plastový nábytok do záhrady, detské hračky. V porovnaní s PET je odolnejší a trvanlivejší.
- 3) **PVC/V** (Polyvinylchlorid) – z daného materiálu sa vyrábajú okenné rámy, potrubia, tepelná izolácia. Kvôli náročnosti procesu sa jeho recykláciou zaoberajú iba určité spoločnosti.
- 4) **LDPE** (polyetylén nízkej hustoty) sa používa na výrobu tašiek, niektorých nádob na jedlo, tácek, potravinovej fólie.
- 5) **PP** (polypropylén) – z polypropylénu sa vyrábajú jednorazové masky na tvár, nádoby vhodné do mikrovlnnej rúry, kvetináče a vrchnáky na fľaše.

- 6) **PS** (polystyrén) – z neho sa vyrábajú plastové príbory, jednorazové poháre.
- 7) **OTHER** (ostatné plasty). Sem patria všetky ostatné plasty, ktoré neboli zoradené do vlastných skupín (Winkler, 2023 / eartheasy 2020).

1.2.3 Životný cyklus plastov

Zo všetkého produkovaného plastu sa v Európskej únii recyklovalo 38% v roku 2020, v strednom za rok jeden obyvateľ Európskej únie použil 34,6 kg plastového odpadu, z ktorých 21,6 kg bolo vyhodnených bez recyklácie (Eurostat, 2022).

Plastové výrobky, ktoré sa vyhodia, prejdú vo svojom životnom cykle piatimi etapami. V každej etape je nejaký vplyv daného plastu na klímu a okolité prostredie.

Výroba sa začína prírodnými surovinami ako nafta a prírodný plyn, z nich sa extrahujú isté komponenty, ktoré sa potom rôznymi spôsobmi spracovávajú na plastové suroviny. Potom nasleduje etapa dizajnu a vytvorenia konkrétnych výrobkov. Počas ďalšej etapy plast prejde cez rôzne cesty distribúcie, aby sa dostal ku konečnému zákazníkovi – spotrebiteľovi. Po spotrebe výrobok bude vyhodnený. Okrem vyhodnenia sú pre výrobok možné dve varianty: opakovateľné použitie alebo recyklácia. (Khoo et al., 2010)

Rôzne plastové výrobky sa rozkladajú v prírode s rôznou lehotou podľa množstva a druhu plastu, ktorý bol použitý. Plastové fľaše a poháre, ktoré sa aktívne používajú v odvetví cestovného ruchu ostanú v prírode približne 450 rokov predtým ako sa rozpadnú na iné látky, a predtým spôsobia obrovskú škodu pre okolité prostredie (WWF Australia, 2021).

1.2.4 Legislatíva v Európskej únii a na Slovensku

Momentálne v hospodárstve fungujú dva modely výroby a spotreby materiálu: lineárna a spotrebná. Podstata lineárneho modelu je v sústredovaní zdrojov na výrobu tovaru, na jeho spotrebu a ďalšie vyhodnenie. V obehovom alebo cirkulárnom modeli sa výrobcovia a spotrebiteľia snažia dosiahnuť minimálny dopad na životné prostredie pomocou zodpovednejšej výroby a spotreby tovaru (Vokounová, Črvik, 2021).

V jurisdikcii EÚ sa obaly a plastový odpad riadia dvoma smernicami, a to sú:

- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 94/62/ES z 20. decembra 1994 o obaloch a odpadoch z obalov.

- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade a o zrušení určitých smerníc (CMS,2021).
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/56/ES zo 17. júna 2008, ktorou sa ustanovuje rámec pre činnosť Spoločenstva v oblasti morskej environmentálnej politiky (rámcová smernica o morskej stratégii).
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2019/904 z 5. júna 2019 o znižovaní vplyvu určitých plastových výrobkov na životné prostredie.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/98/ES stanovuje opatrenia určené na ochranu ľudského zdravia a životného prostredia pred negatívnymi účinkami znečistenia znížením množstva produkovaného odpadu a kontrolou nakladania s ním. V tejto smernici sú uvedené pojmy ako odpad, odpadové hospodárstvo, recyklácia, a stanovené kritériá pre stav konca odpadu (Európsky parlament a Rada EÚ, 2008).

Účelom smernice 94/62/EC je zosúladiť opatrenia štátov na kontrolu obalov a odpadov z obalov tak, aby nepoškodzovali životné prostredie iných štátov alebo aby negatívny vplyv bol minimálny a aby boli vytvorené podmienky pre normálne fungovanie vnútorného trhu a zásahy do obehu na trhu boli minimálne (Európsky parlament a Rada EÚ, 2008).

3 júla 2021 nadobudla účinnosť smernica o znižovaní vplyvu určitých plastových výrobkov na životné prostredie, podľa ktorej sa zakázalo uvádzať na trh Slovenskej republiky neobalové výrobky a obaly s oxo-degradovateľných plastov a konkrétne jednorazové výrobky z plastu. Prijatie tejto úpravy pomôže znížiť produkovanie a nadmerné používanie a vyhadzovanie jednorazových výrobkov z plastov. Oxo-degradovateľný plášť sa týmto zákonom zakazuje kvôli svojej škodlivosti, pretože tento druh plastu sa rozkladá na mikroplasty. Kvôli tomu že úprava zákona bola prijatá rok a pol pred nadobudnutím účinnosti, a mala dodatočnú lehotu na distribuovanie zakázaných výrobkov do 31. decembra 2021, výrobcovia mali časový priestor na prispôbenie výroby. Okrem toho výrobcovia musia na obaloch konkrétnych jednorazových plastových výrobkov uvádzať označenie toho že predmet bol vyrobený z plastu alebo ho obsahuje. Medzi tie výrobky patria:

- Hygienické vložky, tampóny a aplikátory na tampóny;
- Vlhčené obrúsky, teda vlhčené osobné hygienické a domáce obrúsky;

- Tabakové výrobky s filtrom a filtre určené na použitie v kombinácii s tabakovými výrobkami;
- Poháre na nápoje (Balog, 2020; Európsky parlament a Rada EÚ, 2019).

Obrázok č. 3 Označenie pre jednorazové výrobky z plastov

Zdroj: Európsky parlament a rada EÚ (2019)

Ďalšie opatrenia v rámci smernice o jednorazových plastoch stanovili výšku podielu recyklovaného plastu v plastových fľašiach na úroveň 25% od roku 2025 a 30% od roku 2030. Nariaďuje tiež, aby od roku 2024 boli všetky vrchnáky upevnené k fľaši (Balog, 2020; Európsky parlament a Rada EÚ, 2019).

Na Slovensku odpady reguluje zákon č 79/2015 o odpadoch, ktorý je zároveň aj hlavným zdrojom právnej úpravy obalov a plastových obalov. Tento zákon sa dopĺňa zákonom 302/2018 o zálohovaní jednorazových obalov, vyhláškami Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky 373/2015 o rozšírenej zodpovednosti výrobcov vyhradených výrobkov a o nakladaní s vyhradenými prúdmi odpadov, 371/2015, 365/2015, 366/2015 ktorými sa vykonáva ustanovenia zákona o odpadoch, ustanovuje Katalóg odpadov a stanovuje evidenčná a ohlasovacia povinnosť.(CMS, 2021 / Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2015 / Národná Rada Slovenskej republiky, 2015)

1.2.5 Príležitosti a ohrozenia plastového odpadu

Príležitosti pre plastový odpad:

Recyklácia. Niektoré druhy plastov sa veľmi efektívne recyklujú, a v súčasnosti existujú zaujímavé projekty na ich recykláciu na nové predmety. Existuje napríklad projekt, ktorý vyrába obojky pre psov z recyklovaného plastu zozbieraného z oceánu. Športové oblečenie a obuv, prikrývky, kontajnery a mnohé ďalšie predmety sú vyrobené z recyklovaných materiálov (WWF Australia, 2021).

Podpora miestnej ekonomiky. V súčasnosti sú v každej krajine projekty rôznych veľkostí na spracovanie plastového odpadu na iné produkty. Spolupráca firiem zaoberajúcich sa zberom odpadu s podobnými podnikateľskými subjektmi pomôže v rozvoji miestnej ekonomiky (UNEP, 2018).

Palivo z plastov. Pyrolýza je spôsob zahrievania materiálov v špeciálnom prostredí, aby sa rozložil na iné látky. S pridaním potrebných katalyzátorov možno výslednú látku premeniť na palivo. Zatiaľ je vývoj plastových palív na výskumnej úrovni, ale má veľký potenciál do budúcnosti (Penn State, 2022).

Ohrozenia pochádzajúce z plastového odpadu:

Znečistenie životného prostredia, otrava pôdy. Plastovým výrobkom môže trvať až tisíc rokov, kým sa rozložia a produkty rozkladu znečisťujú vodu a pôdu nebezpečnými látkami.

Prispievanie k negatívnym klimatickým zmenám. Pri rozklade plastového odpadu sa môže uvoľňovať metán, ktorý je skleníkovým plynom. Skleníkové plyny sú jednou z hlavných príčin klimatických zmien a uvoľňujú sa aj pri spaľovaní plastového odpadu vrátane spaľovní.

Poškodenie živých organizmov. Niektoré druhy plastov obsahujú nebezpečné chemické prísady, ktoré po uvoľnení do vody a pôdy otrávia zvieratá aj ľudí a môžu spôsobiť rôzne ochorenia reprodukčného, nervového systému a dýchacích ciest.

Mikroplasty. Plastové výrobky sa môžu časom rozložiť na mikroplasty, ktoré sa hromadia v telách živých podľazmov a môžu viesť k množstvu komplikácií. Mikroplasty sa dostanú do okolitého prostredia nie vždy priamo od plastových výrobkov, ale aj od predmetov, ktoré obsahujú plasty. Kvôli takým výrobkom ako vlhké utierky, plasty používané v poľnohospodárskom priemysle, rybárske siete, a automobilové plášte sa do prírody dostane veľké množstvo mikroplastov (UNEP/WTTC, 2021).

Ohrozenie života zvierat. Plastový odpad je okrem otravy zvierat často aj zdrojom ohrozenia ich života z fyzického hľadiska. Plastový odpad sa často nachádza v dýchacích cestách a tráviacom systéme zvierat, často dochádza k situáciám, keď plastové obaly spôsobujú vonkajšie mechanické poškodenie zvierat'a, ktoré môže viesť k smrti.

Ekonomické škody. Plastový odpad kontaminuje vodu a pôdu, čím sa stávajú nevhodnými na rybolov a poľnohospodárstvo a prírodné atraktivity znečistené plastami sú pre turistov menej lákavé. Negatívny vplyv na tieto oblasti môže výrazne ovplyvniť ekonomiku krajiny, najmä ak sa spolieha na niektoré z týchto odvetví(UNEP, 2018; IPCC, 2014).

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

2.1 Ciele práce

Hlavným cieľom našej záverečnej práce bolo identifikovať súčasnú situáciu plastového odpadu generovaného rekreačným cestovným ruchom v Slovenskej republike.

Okrem hlavného cieľa sme vymedzili čiastkové ciele našej záverečnej práce, medzi ktoré sú:

- Spracovať dostupné informácie o cestovnom ruchu a plastovom odpade.
- Stanoviť najprodukovanejšie druhy odpadov z plastových výrobkov, generovaných v rekreačnom cestovnom ruchu.
- Uviesť platnú legislatívu ktorá reguluje plastový odpad v Európskej únii a Slovenskej republike.
- Identifikovať možné príležitosti a ohrozenia plastového odpadu.
- Identifikovať súčasnú situáciu súvisiacu s produkováním plastového odpadu v ubytovacích zariadeniach rekreačného cestovného ruchu.
- Zhrnúť výsledky a navrhnúť stratégiu pre nižšiu spotrebu plastových výrobkov v ubytovacom zariadení.

2.2 Metodika práce a metódy skúmania

Pri písaní našej práce sme využívali niekoľko postupov. Teoretickú časť našej práce sme realizovali pomocou metódy analýzy informácií z odbornej literatúry v oblasti cestovného ruchu a plastov. Pred napísaním práce sme vykonali literárnu rešerš, z nájdených zdrojov sme si vybrali dostupné a vyhovujúce tematike našej práce. Pri vyhľadávaní informácie sme narazili na problém nedostatočného množstva zdrojov v slovenskom jazyku o problematike plastových odpadov v cestovnom ruchu, preto sme čerpali informácie zo zahraničných zdrojov prevažne z medzinárodných zdrojov v anglickom jazyku. Našli sme viacero relevantných informácií a pomocou abstrakcie sme vybrali tie, ktoré potrebujeme, vrátane tabuliek a obrázkov.

Definovali sme základné pojmy, históriu vývoja a používania plastov, nebezpečenstvá vyplývajúce z rekreačného cestovného ruchu. Okrem toho sme uviedli legitímne opatrenia regulujúce odpady a plastové výrobky na teritórií EÚ a Slovenskej republiky. Pomocou syntézy sme našli prepojenie medzi rekreačným cestovným ruchom a tvorbou plastového odpadu, a zistili sme, aké druhy odpadu najčastejšie vznikajú v tejto oblasti. Aby sme splnili hlavný cieľ našej práce sme sa rozhodli preskúmať situáciu v sfére bývania v rekreačnom cestovnom ruchu, určili sme si výskumnú otázku:

Výskumná otázka: Aká je aktuálna situácia so vznikom plastového odpadu v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na území Slovenskej republiky?

Pre získanie informácií sme použili metódu dotazníkového zistenia. Rozhodli sme sa zamerať na situáciu v oblasti ubytovania, a preto sme vypracovali dotazník ktorý bol určený na zistenie toho, ako v ubytovacích zariadeniach v rekreačnom cestovnom ruchu používajú jednorazové plastové výrobky a postupujú ku problematike environmentálneho povedomia zamestnancov. Na získanie informácií sme použili metódu dotazníkového štúdie. Pomocou služby Google Forms sme vytvorili dotazník, ktorý obsahoval 11 uzavretých otázok, z ktorých dve na konci boli klasifikačné.

Pre zber informácií sme emailom kontaktovali hotely, ubytovne, penzióny a nemocnice po celom Slovensku a z dôvodu ochrany osobných údajov bol dotazník anonymný. Záujem respondentov ale nebol príliš veľký, zo 657 oslovených ubytovacích zariadení vyplnilo dotazník 59 respondentov. Výsledky dotazníka sme následne spracovali v programe Microsoft Excel. Odpovede na otázky sme spracovali v grafickom formáte. K interpretácii výsledkov dotazníka sme pripojili grafy s komentármi.

3 Výsledky práce a diskusia

V tejto časti sa zaoberáme analýzou výsledkov dotazníka podľa jednotlivých otázok. Na základe odpovedí respondentov sme mohli posúdiť situáciu s generovaním plastového odpadu v ubytovacích zariadeniach po celom území Slovenskej republiky a na základe výsledkov navrhnúť riešenia, ktoré možno možné aplikovať v praxi a ktoré prispejú k zníženiu množstva z použitého plastu.

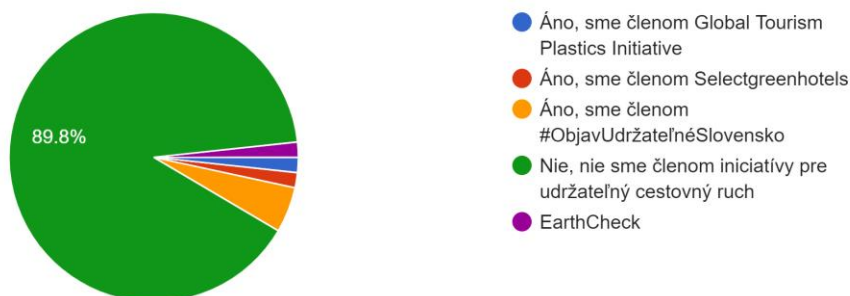
3.1 Analýza výsledkov dotazníkového prieskumu

Odpovede získané pomocou dotazníku sme použili na analýzu situácie s produkovaním plastového odpadu v oblasti rekreačného cestovného ruchu na Slovensku. 59 odpovedí sme štatisticky spracovali a použili výsledky na lepšie porozumenie problému a vypracovanie stratégie pre nižšiu spotrebu jednorazových plastových výrobkov.

Graf č. 1 Členstvo v iniciatíve, zameranej na udržateľný cestovný ruch

Ste členom iniciatívy zameranej na ekologickú udržateľnosť v cestovnom ruchu?

59 responses

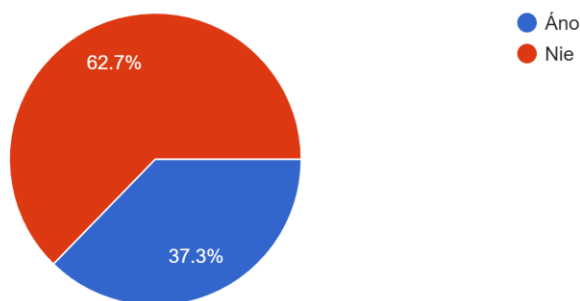
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Na medzinárodnej aj štátnej úrovni existujú rôzne iniciatívy, ktoré sa zameriavajú na udržateľnosť v oblasti cestovného ruchu. Stať sa členom takejto iniciatívy prináša mnoho výhod pre zariadenia v cestovnom ruchu. Pre členov sú k dispozícii rôzne materiály, ktoré pomáhajú zvýšiť povedomie o environmentálnych problémoch, alebo aj odborné poradenstvo týkajúce sa udržateľného vedenia. Od člena takej iniciatívy často nie sú veľké požiadavky, stačí záujem o ochranu životného prostredia a snaha o zmenu.

Napriek tomu mnoho zariadení o týchto iniciatívach nevie alebo sa k nim nechce pridať. V odpovediach na prvú otázku 89.8% (53 respondentov) uviedli že nie sú členmi iniciatívy pre udržateľný cestovný ruch. Ostatných 10.2% (6 respondentov) uviedli že sú členmi podobných iniciatív. 5.1 % (traja respondenti) sú členmi projektu #ObjavUdržateľnéSlovensko. Medzi respondenti boli účastníci aj iniciatív Selectgreenhotels a Global Tourism Plastics Initiative (Globálna iniciatíva cestovného ruchu proti používaniu plastov), ale ich pomer bol relatívne veľmi nízky (jeden respondent účastník na každú iniciatívu alebo 1.7%). V grafe „iné“ jeden respondent uviedol názov EarthCheck. EarthCheck je certifikačná a poradenská skupina pre udržateľný cestovný ruch, ktorá spolupracuje s podnikmi, vládami a komunitami. Síce EarthCheck nie je iniciatívou, ale plní podobné funkcie a má vlastne udržateľné aktivity do ktorých sa dá zapojiť.

Graf č. 2 Vedenie školení a diskusií na tému ekologickej udržateľnosti.

Vediete školenia a diskusie so zamestnancami ubytovacieho zariadenia na tému "ekologická udržateľnosť" ?
59 responses

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

V druhej otázke sme sa pýtali respondentov, či majú s ich zamestnancami diskusie alebo školenia na tému ekologickej udržateľnosti. Na základe získaných údajov môžeme povedať že s veľkou prevahou sa v ubytovacích zariadeniach na Slovensku nediskutuje o ekologickej udržateľnosti, čo predstavuje 62.7%. Skupina, ktorú tvorí 37.3% respondentov podobné diskusie alebo školenia majú. Taký pomer odpovedí môže byť spojený s malým povedomím o ekologickej situácii v svete alebo celkovým nezaujatím v danom probléme.

Graf č. 3 Reakcia na „zákaz uvádzania jednorazových výrobkov z plastu, obalov z oxo-degradovateľných plastov a neobalových výrobkov z oxo-degradovateľných plastov na trh v SR“

Museli ste po uplatnení "zákazu uvádzania jednorazových výrobkov z plastu, obalov z oxo-degradovateľných plastov a neobalových výrobkov z oxo-degradovateľných plastov na trh v SR" meniť zásoby jednorazových obalov a iných výrobkov v podniku?

59 responses

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Zákaz „uvádzania jednorazových výrobkov z plastu, obalov z oxo-degradovateľných plastov a neobalových výrobkov z oxo-degradovateľných plastov na trh v SR“ ktorý bol prijatý v následku uplatnenia smernici znižovaní vplyvu určitých plastových výrobkov na životné prostredie sa dotkol veľa subjektov a donútil ich ku zmene používaných alebo produkovaných výrobkov. Otázkou č. 3 sme zistili pomer subjektov, ktorých sa tento zákaz dotkol. Okolo jednej tretiny (28%) respondentov používali výrobky, ktoré boli zakázané danou úpravou zákona, a až 71.2% subjektov nemuseli nič meniť lebo tento zákaz ich neovplyvnil.

Graf č. 4 Separovanie odpadov

Separujete odpady v priestoroch ubytovacieho zariadenia?

59 responses

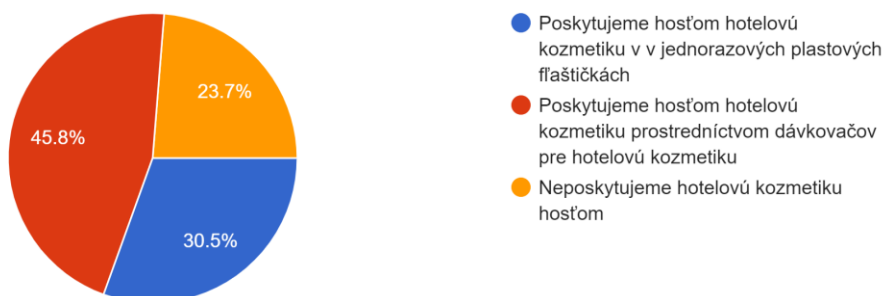
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

V štvrtej otázke sme sa opýtali respondentov či separujú odpady v priestoroch ubytovacieho zariadenia. S významným prevažujúcim podielom (89.8%) boli zariadenia v priestoroch ktorých sa odpady separujú. Taký vysoký podiel možno vysvetliť tým, že na Slovensku je financovanie systému triedeného zberu odpadu hradené z poplatkov výrobcov a preto je separácia odpadu pre zariadenia cestovného ruchu bezplatná (OZV NATUR PACK, 2019).

Graf č. 5 Poskytovanie hotelovej drogérie

Poskytujete hosťom hotelovú kozmetiku v jednorazových plastových fľaštičkách alebo využívate nainštalovane dávkovače?

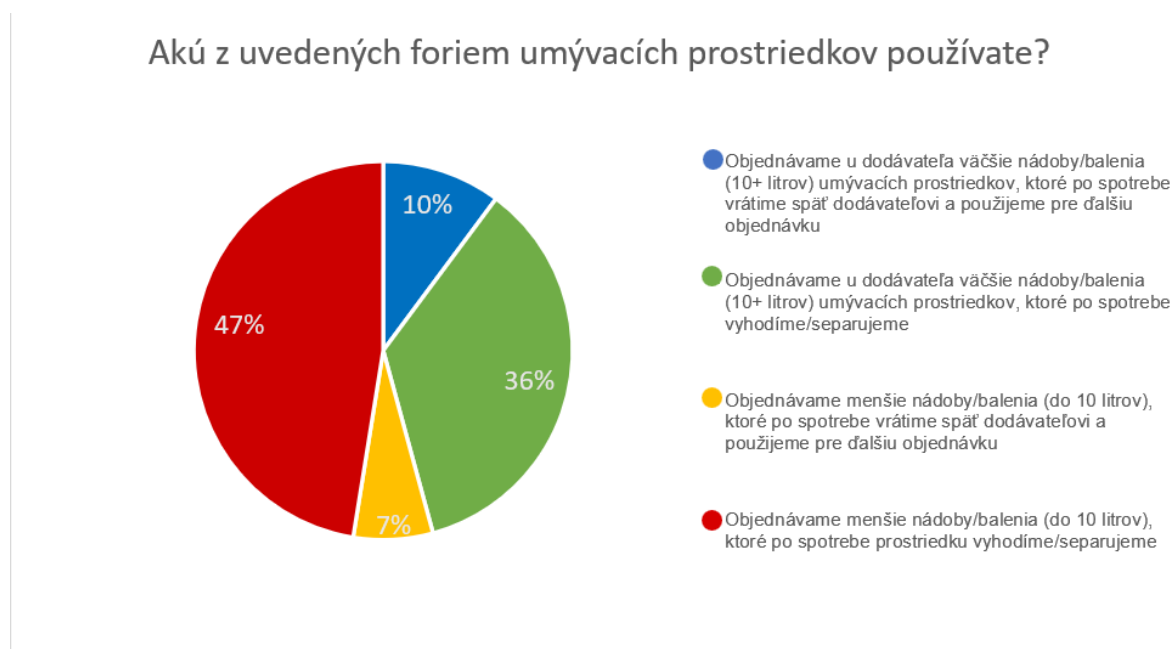
59 responses

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Pri tejto otázke sme od respondentov chceli zistiť či poskytujú hosťom hotelovú kozmetiku a ak áno tak v akom formáte to robia. Z 59 respondentov 23.7% (čo tvoria 14 respondentov) uviedli že hotelovú kozmetiku neposkytujú, ostatných 76.3% subjektov poskytujú. Z nich 30.5% stále poskytujú prostriedky v jednorazových plastových fľaštičkách, a ostatných 45.8% používajú dávkovače. Väčšia preferencia na dávkovače môže byť vysvetlená ich ekonomickými výhodami (nižšie náklady na nákup, menšia pravdepodobnosť toho že prostriedok ukradnú) v porovnaní s jednorazovými baleniami, možno pre nejaké zariadenia motivácia bola aj v redukcii množstva generovaného plastového odpadu.

Graf č. 6 Umývacie prostriedky

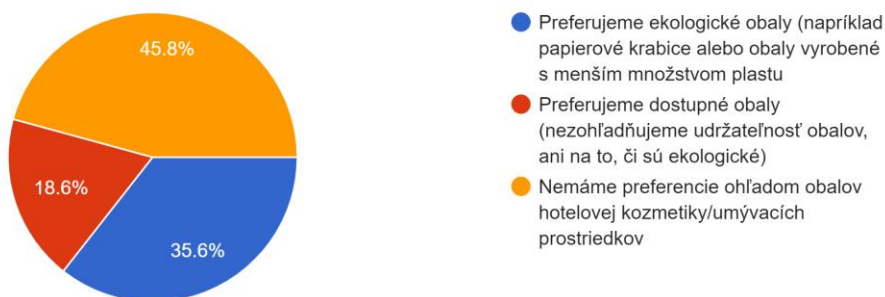
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Na základe tejto otázky respondenti mali zvoliť formu, akou oni kupujú a používajú umývacie prostriedky. V dotazníku sme uviedli „väčšie“ alebo „menšie“ balenia/nádoby, veľkosť sme ich rozdelili podľa toho či majú viac alebo menej ako 10 litrov. Okolo polovici respondentov (47%) uviedli že používajú menšie balenia/nádoby, ktoré po spotrebe vyhodí alebo separujú. Veľký pomer (36%) bol aj tých subjektov, ktoré používajú väčšie balenia, ale po spotrebe ich tiež vyhadzujú separovane alebo neseparovane. Iba 17% zo všetkých respondentov používajú nádoby alebo balenia opätovné pri dohode s dodávateľom.

Respondenti, ktorí používajú opakovane použiteľné nádoby, pochádzajú z väčšiny okresov, ale nedostali sme žiadne odpovede z Nitrianskeho a Trenčianskeho kraja. Z výsledkov vieme posúdiť že takmer v každom slovenskom kraji je možné nájsť dodávateľa drogérii spolupráca s ktorým by umožňovala využitie tých istých nádob viackrát. Nemôžeme posudzovať o tom či sú takí dodávateľia v Trenčianskom alebo Nitrianskom kraji lebo nedostali sme odpovede a nenašli sme dostupné informácie, ktoré by nám to umožnili. Z odpovedí vieme vyhodnotiť že vo väčšine slovenských regiónoch takí dodávateľia existujú, ale ani polovica ubytovacích zariadení cestovného ruchu s nimi nespolupracujú. Medzi dôvody môžu byť ekonomická nevýhoda pre respondenta alebo malý pomer takých dodávateľov na trhu.

Graf č. 7 Balenia hotelovej kozmetiky/umývacích prostriedkov

Pri výbere obalov hotelovej kozmetiky/umývacích prostriedkov:
59 responses

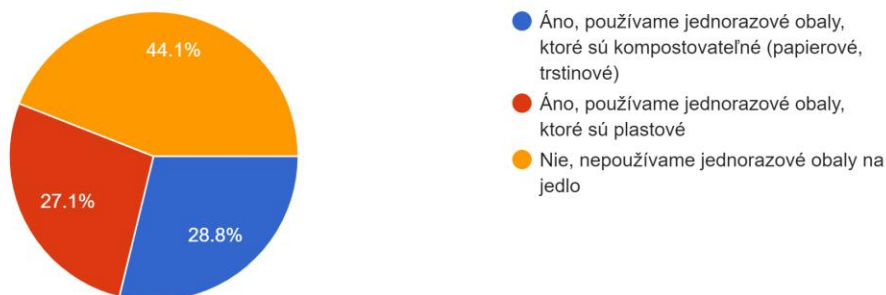
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Na grafe č. 7 sú graficky znázornené odpovede respondentov na otázku o tom, aké majú preferencie pri výbere hotelovej kozmetiky a umývacích prostriedkov. Prvú skupinu tvoria respondenti, ktorí nemajú preferencie ohľadom obalov na drogériu, (45.8% subjektov). Až tretina zo všetkých respondentov (35.6%, 21 z celkových respondentov) medzi všetky obaly preferujú ekologické (papierové alternatívy alebo tie balenia, na výrobu ktorých bolo použité menšie množstvo plastu alebo recyklovaný plast). Také balenia čistiacich a hygienických prostriedkov môžu byť drahšie v porovnaní s inými dostupnými na trhu, ale majú menej negatívny vplyv na okolité prostredie. 18.6% respondentov uviedlo že preferujú dostupné obaly hotelovej kozmetiky a umývacích prostriedkov bez ohľadu na ich udržateľnosť a to, či sú ekologické.

Graf č. 8 Jednorazové obaly na jedlo

Používate jednorazové obaly na jedlo?

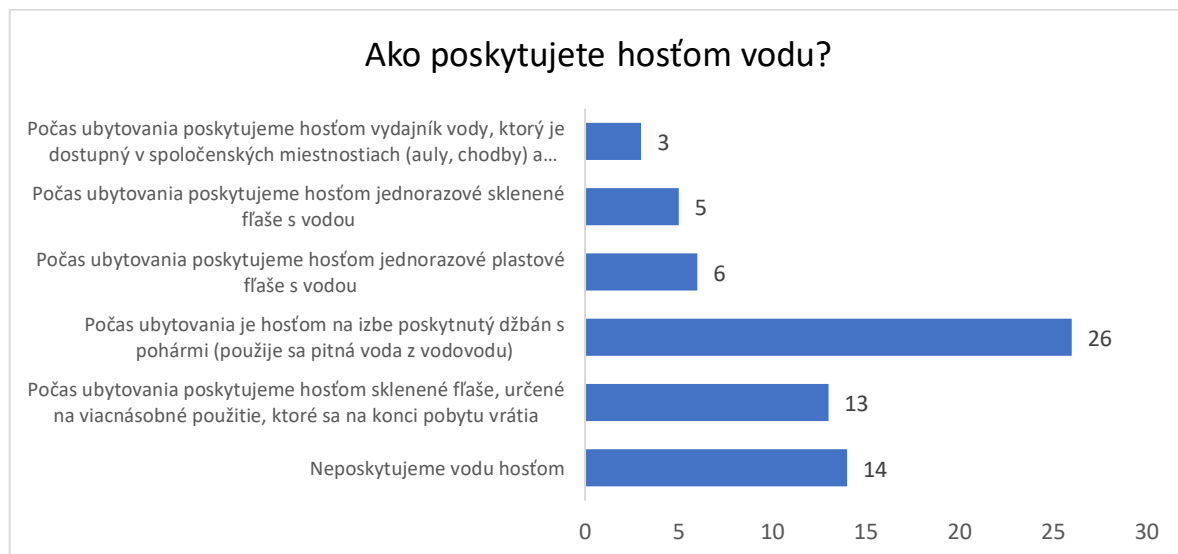
59 responses

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Osma otázka nášho prieskumu bola zameraná na používanie jednorazových obalov na jedlo. Na základe vyhodnotených odpovedí takmer polovica (44.1%) opýtaných subjektov vôbec jednorazové balenia na jedlo nepoužíva. Z ostatných 33 respondentov polovica (17 respondentov) uviedla že používa kompostovateľne balenia, ktoré sú napríklad papierové alebo trstinové, zatiaľ čo 16 respondentov používajú jednorazové obaly na jedlo, ktoré sú plastové alebo plast obsahujú.

Graf č. 9 Poskytovanie vody hosťom

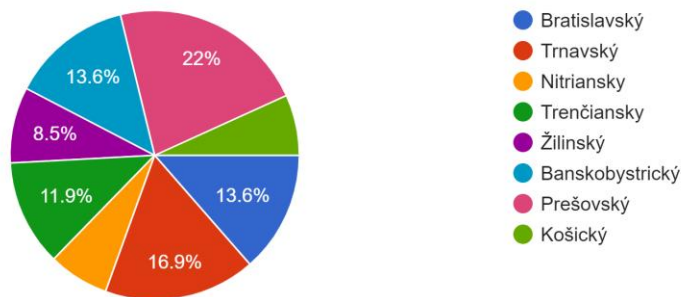

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Na základe otázky č. 9 subjekty mali zvoliť akým spôsobom poskytujú vodu pre hostí ubytovacieho zariadenia. V tejto otázke sme respondentom umožnili vybrať viacero variant odpovedí. Na 59 respondentov sme dostali 67 odpovedí, čo znamená že nejaké z oslovených subjektov využívajú viacero spôsobov. 14 subjektov vodu hosťom neposkytuje vôbec. Najväčší podiel odpovedí bol na možnosti „počas ubytovania je hosťom na izbe poskytnutý džbán s pohármi (použije sa pitná voda z vodovodu)“. Až 13 subjektov poskytuje hosťom počas ubytovania sklenené fľaše, ktoré sú určené na viacnásobné použitie a po konci pobytu ich ubytovaná osoba vráti. 6 subjektov (10.2% od všetkých respondentov) používa jednorazové plastové fľaše, 5 subjektov (8.5 % od všetkých respondentov) používa jednorazové sklenené fľaše. V priestoroch troch z opýtaných ubytovacích zariadení je vydajnik vody.

Graf č. 10 Krajská príslušnosť respondentov

V ktorom kraji sídlite
59 responses

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

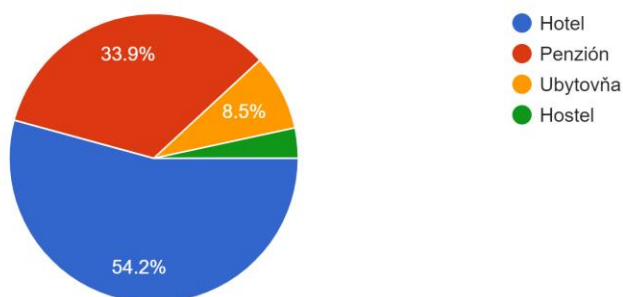
Náš dotazník sme poslali rôznym ubytovacím zariadeniam po celej Slovenskej republike. Z celkovej vzorky respondentov tvoria najväčšiu skupinu tí, ktorí sídlia v Prešovskom kraji - a to až 22% (13 subjektov). Z Bratislavského kraja sme dostali 8 odpovedí, čo predstavuje 13,6% z celkového počtu respondentov. Z Trnavského kraja sme získali odpovede 10 subjektov, z Banskobystrického kraja 8 subjektov. Pod Trenčianskym krajom spadá 11,9% oslovených subjektov a pod Žilinským krajom 8,5%. Najmenšie

skupiny (každá iba 6,8% z celkového počtu respondentov) tvoria respondenti z Nitrianskeho a Košického kraja.

Graf č. 11 Typ ubytovacieho zariadenia

Typ ubytovacieho zariadenia:

59 responses

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výsledkov dotazníkového prieskumu

Poslednou otázkou nášho prieskumu sme chceli zistiť akým typom ubytovacieho zariadenia naši respondenti sú. Zo získaných odpovedí sme sa dozvedeli že viac ako polovica (54.2%) oslovených zariadení sú hotely. Druhu najväčšiu skupinu (33.9%) tvoria penzióny. Ubytovne s celkovým počtom piatich subjektov tvoria 8,5% od všetkých respondentov, a skupina hostelov nedosiahla ani piatich percent (iba 3 subjekty) od vzorky.

3.2 Návrhy a odporúčania na zníženie spotreby jednoradových plastových výrobkov v ubytovacích zariadeniach v rekreačnom cestovnom ruchu.

Z výsledkov dotazníku sme získali približný pohľad na to, ako v zariadeniach cestovného ruchu produkujú plastový odpad a postupujú ku problému environmentálneho povedomia u zamestnancov. Pri zostavení otázok pre dotazník sme sa opierali na odporúčania a usmernenia na zníženie spotreby plastových výrobkov v cestovnom ruchu. Zhrnuli sme opatrenia z viacerých zdrojov a vypracovali sme postup a odporúčania na

zníženie spotreby jednorazových plastových výrobkov pre ubytovacie jednotky v cestovnom ruchu na Slovensku.

Postup na zníženie spotreby plastových výrobkov v ubytovacom zariadení v cestovnom ruchu:

1. Prvým krokom je správne a aktuálne ocenenie situácie. Osoba, ktorá sa v zariadení bude zaoberať otázkou redukovania plastového odpadu, musí vedieť kde hľadať problém, preto si musí danú problematiku preskúmať. Existujú návody, ktoré pomôžu mať lepší prehľad o tom, ako sa v cestovnom ruchu produkuje plastový odpad. Ak v zariadení nie je osoba, ktorá by sa touto otázkou zaoberala, dá sa obrátiť na spoločnosti, ktoré poskytujú poradenské služby pre udržateľný cestovný ruch. Treba nazbierať informácie o tom, aké sú v zariadení zdroje plastového odpadu a aké jednorazové plastové výrobky sa produkujú dodávateľmi (Futouris, 2020).
2. Po zbere informácií nasleduje vypracovanie plánu, vhodného pre konkrétne ubytovacie zariadenie. Ako sme uvideli podľa výsledkov dotazníku, v každom ubytovacom zariadení sa plastové odpady generujú v iných oblastiach podľa toho, aké a ako sa hosťom poskytujú produkty a služby. Z vyššie uvedeného dôvodu stratégia, ktorú bude používať jeden hotel, môže byť neaktuálna pre druhý, preto je dôležité rozpracovať plán individuálne pre konkrétnu jednotku. Dôležité je aj zadať presný termín na splnenie cieľov plánu aby ste mali lepší prehľad progresu a výsledkov (Futouris, 2020 / UNEP /WTTC, 2021).
3. Implementácia plánu – súčasťou tohto kroku je aj zapojenie ostatných pracovníkov do procesu. Treba zvýšiť povedomie zamestnancov a zamestnávateľov o negatívnom vplyve plastového odpadu na okolitý svet a o tom, aké to môže mať dôsledky na okolité prostredie, zdravie ľudí, a destináciu cestovného ruchu. Zapojenie personálu pomôže lepšie dosiahnuť postavený cieľ. Nárast povedomia pracovníkov zvýši pravdepodobnosť toho, že aj z ich strany bude iniciatíva (Futouris, 2020).
4. Sledovanie pokroku – jedným zo spôsobov ako si oceniť dosiahnutie vyplnených cieľov je monitorovanie situácie. Výsledky ukážu kde sa Vám podarilo a kde treba zmeniť prístup (Futouris, 2020).

5. Komunikácia so zákazníkmi – tento krok nie je povinný, subjekt si môže sám vyhodnotiť či chce komunikovať s hosťami o udržateľnosti a akým spôsobom to bude robiť. Zvýšenie povedomia zákazníkov o probléme môže mať pozitívny vplyv pre zariadenie aj pre okolité prostredie (Futouris, 2020).

Jedným zo základných pravidiel v ekologickej udržateľnosti je pravidlo troch R – Reduce, Recycle, Reuse (znižovať spotrebu, recyklovať, znovu použiť). Spôsoby, ktorými ubytovacie zariadenie môže znížiť spotrebu plastov sa opierajú na toto pravidlo. Opierajúc sa o toto pravidlo, výsledky nášho dotazníka a materiály od environmentálnych iniciatív sme vyvinuli kroky, ktoré hotely môžu podniknúť na zmiernenie produkovania plastového odpadu. Nezisková organizácia Save The Med vypracovala index HAPI – Honest Alternatives to Plastic Index (Index čestných alternatív k plastom). Použili sme index HAPI aby sme lepšie preukázali na environmentálny vplyv jednorazových plastových výrobkov a ich alternatív (Futouris, 2020).

V tomto indexe sa používa škála od 1 do 10, kde 0 je najmenší možný negatívny vplyv na okolité prostredie, a 10 najväčší. Od 0 po 3,6 sú výrobky s najmenším vplyvom. Sú to výrobky na viacnásobné použitie alebo produkty pre nulový odpad. Od bodu 3,61 po bod 6,5 na škále indexu HAPI sú umiestnené produkty, ktoré sa ľahšie recyklujú alebo majú menší negatívny vplyv na životné prostredie. Produkty, ktoré majú hodnotu indexu HAPI medzi 6,51 a 10 sú zakázané smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2019/904 z 5. júna 2019 o znižovaní vplyvu určitých plastových výrobkov na životné prostredie alebo neodporúča sa ich používanie kvôli vysokej miere znečistenia prírody (Save the Med, 2022 / Európsky parlament a Rada, 2019). Tabuľku, uvedenú nižšie, zariadenia cestovného ruchu môžu použiť, aby skrátili spotrebu jednorazových plastových výrobkov a našli najlepšie alternatívy na ich zámenu.

Tabuľka č. 4 Vplyv jednorazových plastových výrobkov v zariadeniach cestovného ruchu a ich alternatív na okolité prístretie

Typ plastového výrobku, ktorý sa používa v zariadeniach cestovného ruchu	Alternatívy na daný výrobok	Vplyv na okolité prostredie podľa indexu HAPI

Jednorazová plastová fľaša		7,05
	Voda s vodovodu	0
	Výdajnik na vodu	2,13
	Opakovane sklenené použiteľné fľaše pre hostí počas ubytovania, Zálohované sklenené fľaše	2,19
	Opakovane použiteľné plastové fľaše pre hostí počas ubytovania	2,63
Jednorúrovňové plastové balenia/nádoby na umývacie prostriedky		5,29
	Balenia/nádoby určené na opätovné použitie pri ďalších objednávkach	1,76
	Väčšie balenia/nádoby, ktoré po použití budú vyhodnené a recyklované	3,38
	Plastové balenia/nádoby na doplnenie prostriedku, ktoré po použití budú vyhodnené a recyklované	3,53
Hotelová kozmetika v jednorazových plastových fľaštičkách		8,54
	Neposkytovať hotelovú kozmetiku	0
	Dávkovače na hotelovú kozmetiku, prostriedok je načapovaný z veľkej	1,76

	nádoby, ktorá sa použije pre ďalšiu objednávku	
	Dávkovače na hotelovú kozmetiku, prostriedok je načapovaný z väčšej nádoby, ktorá nie je vratná	3,53
Jednorazové plastové nádoby na jedlo		10
	Politika BYO (dones vlastný nádobu), Nepoužívať nádoby na donášku alebo „take-away“	0
	Viacrát použiteľné nádoby	2,64
	Kartónové krabice	4,38
	Nádoby z prírodne kompostovateľných materiálov (trstina, bambus)	6,03
	Kartónové nádoby, pokryté vrstvou z plastu	6,75
	Jednorazové nádoby na jedlo vyrobené z rozložiteľných/kompostovateľných materiálov	7,02
Jednorazové plastové slamky		10
	Slamky, určené na opakované použitie, vyrobené zo skla	2,93
	Slamky, určené na opakované použitie, vyrobené z kovu	3,01

	Slamky, určené na opakované použitie, vyrobené z bambusu	3,12
	Slamky, určené na jednorazové použitie, vyrobené z papiera	5,85
	Slamky, určené na jednorazové použitie, vyrobené z cesta	5,85
	Slamky, určené na jednorazové použitie, vyrobené z rozložiteľných/kompostovateľných materiálov	10
Jednorazové papuče		8,13
	Nezabalené papuče zo zmiešaných látok určené na opakované použitie	4,06
	Nezabalené jednorazové papuče z prírodných látok	6,43
	Nezabalené jednorazové papuče z recyklovaných plastov	7,38
	Nezabalené jednorazové papuče zo zmiešaných látok	8,13
Džemy a omáčky v jednorazových plastových baleniách		10
	Veľké nádoby na omáčky	3,53
Čaj vo vrecuškách		6,79
	Sypaný čaj	3,53

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Save the Med (2022) / Európsky parlament a Rada (2019)

Spôsoby, akými ubytovacie zariadenia v cestovnom ruchu môžu skrátiť spotrebu jednorazových plastových výrobkov alebo priniesť do zníženia miery ich vyhadzovania:

1. Ak to dovoľuje možnosť, uzavrieť dohodu s udržateľnejšími dodávateľmi, ktoré používajú menšie množstvo plastových obalov alebo nepoužívajú ich vôbec.
2. Zameniť jednorazové plastové výrobky alternatívami (tabuľka, uvedená vyššie, môže pomôcť pri ocenení situácii).
3. Ustanoviť kontajnery na recykláciu odpadu v priestoroch hotelu.
4. Zbierať v priestoroch hotelu zálohované fľaše (v prípade krajiny so zálohovacím systémom)

3.3 Diskusia

Podľa výsledkov dotazníku sme zistili že ubytovacie subjekty na Slovensku s veľkou prevahou nie sú účastníkmi iniciatív, zameraných na ekologickú udržateľnosť v cestovnom ruchu. Dostali sme prehľad ako sa v hoteloch, hoteloch, penziónoch a hoteloch spotrebúvajú plastové výrobky a separujú odpady.

Pre ocenenie súčasnej situácii plastového odpadu generovaného rekreačným cestovným ruchom v Slovenskej republike sme zhrnuli odpovede z dotazníku a dostupné zdroje. Nenašli sme štatistiky o produkovani plastového odpadu v zariadeniach cestovného ruchu na Slovensku ale z dostupných informácii sme zistili že Slovensko mierou recyklácie plastových obalov patri ku krajinám vysoko nad priemerom EÚ (Eurostat, 2023).

Vieme povedať že výsledky prieskumu a celkovo environmentálne povedomie respondentov boli lepšie ako sme čakali. Nariadenia Európskej únie a vlády Slovenska posúvajú situáciu s plastovým odpadom udržateľným smerom a investujú do programov, určených zvýšiť povedomie o ekologických problémoch a spôsoboch ich riešenia.

Záver

Hlavným cieľom našej záverečnej práce bolo identifikovať súčasnú situáciu plastového odpadu generovaného rekreačným cestovným ruchom v Slovenskej republike. Práca sa ďalej zameriavala na identifikáciu možných príležitostí a ohrození, ktoré vyplývajú zo skúmanej problematiky. V teoretickej časti sme preskúmali súčasný stav riešenej problematiky na Slovensku a v krajinách Európskej Únie, preto sme používali aj zahraničné zdroje v anglickom jazyku. Okrem toho v prvej kapitole sme zhrnuli možné príležitosti a ohrozenia spojené s plastovým odpadom.

V druhej kapitole záverečnej práce sme pre splnenie cieľa vymedzili výskumnú otázku. Naša výskumná otázka znela: Aká je aktuálna situácia so vznikom plastového odpadu v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu na území Slovenskej republiky? Prehľad súčasnej situácie sme získali z odpovedí na dotazník. V dotazníku sme sa zameriavali na rôzne zdroje plastového odpadu a snažili sme zahrnúť všetky možné alternatívy na jednorazové plastové výrobky pre čo najpresnejší prehľad situácie. Podľa odpovedí respondentov sme zistili aké jednorazové plastové výrobky oni používajú, s akým podielom v oslovených ubytovacích zariadeniach majú diskusie, alebo školenia na tému environmentálneho povedomia. Či sú oslovené subjekty členmi iniciatív, zameraných na ekologickú udržateľnosť. Pomocou získaných informácií z dotazníku a dostupných odborných zdrojov sme identifikovali súčasnú situáciu plastového odpadu generovaného rekreačným cestovným ruchom v Slovenskej republike.

V tretej kapitole sme okrem zhrnutia výsledkov dotazníka vypracovali návrhy a odporúčania na zníženie spotreby jednorazových plastových výrobkov a možné alternatívy na tieto výrobky. Opierali sme sa na podobné odporúčania od rôznych environmentálnych iniciatív, ale zároveň sme ich vypracovali podľa súčasnej situácie na Slovensku a snažili sme odporúčania rozpracovať tak, aby boli ľahko porozumiteľné a vhodné na aplikáciu v praxi. Pre riešenie problému plastového odpadu v cestovnom ruchu musí byť iniciatíva nielen od zamestnancov v danej sfére, ale aj od návštevníkov.

Zoznam použitej literatúry

1. BALOG, Boris. Zákaz jednorazových výrobkov z plastu. Odpady: minimalizácia, zhodnocovanie, a zneškodňovanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, 20(1), 2-3. ISSN 1335-7808.
2. BOBKOVA, Antonina, KUDREVATYKH, Sergei, PISAREVSKYI, Evgenyi. Bezopasnost turizma. Pervaya Obrazcovaya Tipografia, Moskva, 263 s. 2014. ISBN 978-5-4365-0128-4.
3. EAGLES, Paul F.J., MCCOOL, Stephen F. and HAYNES, Christopher D.A. (2002). Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK. 2002, 183pp. ISBN: 2-8317-0648-3.
4. European Investment Bank. Cutting plastics pollution : financial measures for a more circular value chain. Publications Office of the European Union, Luxemburg: European Investment Bank, 2023, 66 pp. ISBN 978-92-861-5406-5.
5. GEYER, R. 2020. A Brief History of Plastics. In: Streit-Bianchi, M., Cimadevila, M., Trettnak, W. (eds) Mare Plasticum - The Plastic Sea. Springer, Cham, 252pp. ISBN 978-3-030-38944-4
6. GÚČIK, Marián. Cestovný ruch: úvod do štúdia. Banská Bystrica: DALI-BB, 2010, 307 s. Knižnica cestovného ruchu, 15. ISBN 978-80-89090-80-8.
7. IPCC, 2014: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp. ISBN 978-92-9169-143-2.
8. IPCC. Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, Pachauri, R.K and Reisinger, A. (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 104 pp. 2008. ISBN 92-9169-122-4.
9. JAFARI, Jafar, RITCHIE, Brent. Toward a Framework For Tourism Education: Problems and Prospects. Annals of Tourism Research. Pergamon Press, New York, 8(1), 13-34, 1981, ISSN 0160-7383.

10. KHOO, H.H., TAN, R.B.H. & CHNG, K.W.L. Environmental impacts of conventional plastic and bio-based carrier bags. *Int J Life Cycle Assess* 15(3), 284–293, 2010. ISSN 1614-7502.
11. Neumayer, Eric. “The Impact of Political Violence on Tourism: Dynamic Cross-National Estimation.” *The Journal of Conflict Resolution*, JSTOR, 48(2), 2004, 259–281. ISSN 00220027.
12. NOVACKÁ, Ľudmila, Michaela BRTEKOVÁ, Ľudovít BARTOŠ, et al. *Cestovný ruch, technika služieb, delegát a sprievodca*. 3. dopl. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2014, 475 s. [23,8 AH]. ISBN 978-80-225-3948-7.
13. ORBAN, Emanuel. *Aktuálne problémy cestovného ruchu na Slovensku: Current Problems of Tourism in Slovakia*. *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie: vedecký časopis Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava: Katedra služieb a cestovného ruchu OBF EU, 2022, 14(1), 53-63. ISSN 2453-9988.
14. RODRÍGUEZ-CAMINO, Ernesto. *A review of the Current Science of Climate Change. Tourism and the Implications of Climate Change: Issues and actions*. Emerald Group Publishing Limited, Bingley, UK, 3(1), 27-48. ISBN: 978-0-85724-619-6.
15. SCHMID, Marc, RHEIN, Sebastian, 2018. Potential substitutions and design strategies to address the flood of plastics (*Kunststoffflut - Potenziale von Substitutions- und Designstrategien*). *Wirtschaftsdienst* 98 (12), 877–883 DOI <https://doi.org/10.1007/s10273-018-2380-x>
16. UNEP. *SINGLE-USE PLASTICS: A Roadmap for Sustainability* (Rev. ed., pp. vi; 6). Nairobi, 2018, 104pp. ISBN: 978-92-807-3705-9
17. United Nations Environment Programme and World Travel & Tourism Council. *Rethinking Single-Use Plastic Products in Travel & Tourism - Impacts, Management Practices and Recommendations*. Nairobi, 2021. ISBN: 978-92-807-3869-8.
18. UNITED NATIONS. 2020. *The Sustainable Development Goals Report 2020*. New York (New York - USA): United Nations (UN). 68pp. ISBN: 978-92-1-101425-9. Dostupné na internete: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report->

[2020.pdf? gl=1*1k3ycvc* ga*NDQxODcxNzk5LjE2NzIzNTg0OTE.* ga TK9BQL5X7Z*MTY4Mjg5OTEwMS4zLjAuMTY4Mjg5OTEwOS4wLjAuMA](#)

19. VOKOUNOVÁ, Dana a Marián ČVIRIK. Aká je úroveň ekologickej uvedomelosti v oblasti separovania? Vytvorenie a využitie SEPA-Scale: What Is the Level of Ecological Awareness in the Field of Separation? Creation and Use of the SEPA Scale. *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie: vedecký časopis Obchodnej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava: Katedra služieb a cestovného ruchu OBF EU, 2021, 13(2), 51-56. ISSN 2453-9988.
20. World Tourism Organization. *Addressing Plastic Pollution in Tourism through Sustainable Procurement – Recommendations and Guidance*. UNWTO, Madrid, 2018, 114 pp. ISBN: 978-92-844-2385-9.
21. World Tourism Organization. *International Tourism Highlights, 2020 Edition*. UNWTO, Madrid, 23 pp. ISBN: 978-92-844-2244-9. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284422456>
22. World Tourism Organization. *Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030*. UNWTO, Madrid, 2018, 114pp. ISBN: 978-92-844-1939-5.
23. WWF Rossii. *Ekologicheskiy turizm na puti v Rossiyu. Principy, rekomendacii, rossiyskiy i zarubeznyi opyt*. Grif i K, Tula, 2002, 284 s. ISBN 5-8215-0223-4.
24. ZENG, Liyun, LI, Rita Yi Man, HUANG, Xuankai. Sustainable Mountain-Based Health and Wellness Tourist Destinations: The Interrelationships between Tourists' Satisfaction, Behavioral Intentions, and Competitiveness. In: *Sustainability* [online]. 2021, roč. 13, č. 23, s. 13314. ISSN 2071-1050. DOI: 10.3390/su132313314

Internetové zdroje

1. American Chemical Society. 1993. National Historic Chemical Landmarks. Bakelite: The World's First Synthetic Plastic. Dostupné na internete: <http://www.acs.org/content/acs/en/education/whatischemistry/landmarks/bakelite.html>
2. Anne Marie Helmenstine. 2020. Plastic Definition and Examples in Chemistry. Dostupné na internete: <https://www.thoughtco.com/plastic-chemical-composition->

608930#:~:text=Plastic%20is%20any%20synthetic%20or%20semisynthetic%20organic%20polymer.,polymer%2C%20most%20industrial%20plastic%20is%20made%20from%20petrochemicals.

3. Claudia Seabra, Pedro Reis, José Luís Abrantes. 2019. The influence of terrorism in tourism arrivals: A longitudinal approach in a Mediterranean. Dostupné na internete: [10.1016/j.annals.2019.102811](https://doi.org/10.1016/j.annals.2019.102811)
4. CMS. 2021. Plastics and packaging laws in the European Union. Dostupné na internete: <https://cms.law/en/int/expert-guides/plastics-and-packaging-laws/european-union>
5. Environmental Protection Agency. 2001. European Waste Catalogue And Hazardous Waste List. Dostupné na internete: https://v4r7y5k5.stackpathcdn.com/wp-content/uploads/2016/08/EWC_HWL.pdf
6. Európska Komisia. 2021. European Green Deal: Commission proposals to remove, recycle and sustainably store carbon. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6687
7. Európsky parlament a Rada. 2019. SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2019/904 z 5. júna 2019 o znižovaní vplyvu určitých plastových výrobkov na životné prostredia. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0904>
8. Európsky parlament a Rada. 1994. Smernica Európskeho Parlamentu A Rady 94/62/ES z 20. decembra 1994 o obaloch a odpadoch z obalov. Dostupné na internete: 75. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994L0062&from=en>
9. Európsky parlament a Rada. 2008. SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2008/98/ES z 19. novembra 2008 o odpade a o zrušení určitých smerníc. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0098&from=EN#d1e610-3-1>
10. EUROSTAT. 2023. Plastic packaging waste: 38% recycled in 2020. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20221020-1>

11. Freinkel S. 2011. A brief history of plastic's conquest of the world. Dostupné na internete: <https://www.scientificamerican.com/article/a-brief-history-of-plastic-world-conquest/>
12. Futouris. 2021. HOW TO REDUCE SINGLE-USE PLASTIC. Dostupné na internete: https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/from-crm/Futouris%2520Plastic%2520Guide_compressed.pdf
13. HiGuests. 2020. What do Leisure Travelers look for while booking accommodation? Dostupné na internete: <https://medium.com/@HiGuests/what-do-leisure-travelers-look-for-while-booking-accommodation-5ad18e85ef8e>
14. Life Cycle Initiative. 2021. A Life Cycle Approach to Plastic Pollution. Dostupné na internete: <https://www.lifecycleinitiative.org/activities/life-cycle-assessment-in-high-impact-sectors/life-cycle-approach-to-plastic-pollution/>
15. Matthew Hollis. 2018. Plastic Waste and Restaurants: The Lasting Effect. Dostupné na internete: <https://www.qsrmagazine.com/outside-insights/plastic-waste-and-restaurants-lasting-effect>
16. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. 2015. VYHLÁŠKA z 28. júla 2015 o rozšírenej zodpovednosti výrobcov vyhradených výrobkov a o nakladaní s vyhradenými prúdmi odpadov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/373/>
17. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. 2015. VYHLÁŠKA z 13. novembra 2015, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o odpadoch. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/371/>
18. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. 2015. VYHLÁŠKA z 13. novembra 2015, ktorou sa ustanovuje katalóg odpadov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/365/>
19. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. 2015. VYHLÁŠKA z 28. júla 2015 o evidenčnej povinnosti a ohlasovacej povinnosti. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/366/>
20. Národná rada Slovenskej republiky. 2015. ZÁKON zo 17. marca 2015 o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/>

21. OECD. 2022. Decision of the Council on the Control of Transboundary Movements of Wastes Destined for Recovery Operations. Dostupné na internete: <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/221/221.en.pdf>
22. OZV NATUR-PACK. 2019. Prečo triediť odpad? Dostupné na internete: <https://www.triedenieodpadu.sk/preco-triedit-odpad/>
23. Penn State. 2022. Scientists improve process for turning hard-to-recycle plastic waste into fuel. Dostupné na internete: <https://www.psu.edu/news/research/story/scientists-improve-process-turning-hard-recycle-plastic-waste-fuel/>
24. Save The Med. 2022. A Guide To Honest Alternatives To Single-Use Plastics For The Hospitality Industry. How To Put An End To False Alternatives And Reduce The Environmental Impact Of The Sector. Dostupné na internete: <https://en.plasticfreebalearics.org/files/ugd/87dafc84d55cde6fa042c7bd890a359d847a3e.pdf>
25. Science Museum. 2019. THE AGE OF PLASTIC: FROM PARKESINE TO POLLUTION. Dostupné na internete: <https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/chemistry/age-plastic-parkesine-pollution#:~:text=Belgian%20chemist%20and%20clever%>
26. Statista. 2023. Total contribution of travel and tourism to gross domestic product (GDP) worldwide from 2019 to 2021. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/1099933/travel-and-tourism-share-of-gdp/>
27. Water witch. 2022. Paradise Lost In The Plastic Tide. To make our beaches and sea cleaner, the travel and tourism industry needs to work on combating plastic pollution in the ocean. Dostupné na internete: <https://waterwitch.com/combating-plastic-pollution-in-the-ocean-sea-cleaner/#:~:text=80%25%20of%20all%20tourism%20is,in%20visitors%20and%20beach-goers>
28. World Tourism Organization. 2003. Tourism Highlights, 2003 Edition, eISBN: 978-92-844-0664-7. Dostupné na internete: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284406647>
29. World Tourism Organization. 2008. GLOSSARY OF TOURISM TERMS. Dostupné na internete: <https://www.unwto.org/glossary-tourism->

terms#:~:text=Tourism%20is%20a%20social%2C%20cultural,personal%20or%20business%2Fprofessional%20purposes

30. World Tourism Organization. 2019. International Tourism Highlights. Dostupné na internete: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>
31. World Tourism Organization. 2023. Tourism Recovery Tracker. Dostupné na internete: <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-recovery-tracker>
32. WWF Australia. 2021. THE LIFECYCLE OF PLASTICS. Dostupné na internete: <https://wwf.org.au/blogs/the-lifecycle-of-plastics/?rd=1#gs.r xv8ew>

Prílohy

Vzor dotazníka

Plastový odpad generovaný rekreačným cestovným ruchom.

Dobrý deň, volám sa Polina Drachenina, som študentkou tretieho ročníka Obchodnej fakulty na Ekonomickej univerzite v Bratislave. V rámci svojej bakalárskej práce robím prieskum o tom, ako v hoteloch a v iných ubytovacích zariadeniach pristupujú k plastom. Ďakujem Vám za vyplnenie. Dotazník je anonymný, a čas jeho vyplnenia Vám zoberie maximálne 5 minút. Výsledky budú použité výlučne na spravovanie praktickej časti mojej bakalárskej práce.

Ďakujem za Váš čas a prajem pekný deň.

* povinná otázka

Ste členom iniciatívy zameranej na ekologickú udržateľnosť v cestovnom ruchu? *

- Áno, sme členom Global Tourism Plastics Initiative
- Áno, sme členom Selectgreenhotels
- Áno, sme členom #ObjavUdržateľnéSlovensko
- Nie, nie sme členom iniciatívy pre udržateľný cestovný ruch

Vediete školenia a diskusie so zamestnancami ubytovacieho zariadenia na tému "ekologická udržateľnosť" ? *

- Áno
- Nie

Museli ste po uplatnení "zákazu uvádzania jednorazových výrobkov z plastu, obalov z oxo-degradovateľných plastov a neobalových výrobkov z oxo-degradovateľných plastov na trh v SR" meniť zásoby jednorazových obalov a iných výrobkov v podniku? *

- Áno, používali sme výrobky, ktoré boli uplatnením danej úpravy zákona zakázané

- Nie, používali sme výrobky, ktorých sa tento zákaz nedotkol

Separujete odpady v priestoroch ubytovacieho zariadenia? *

- Áno, odpady sa separujú v priestoroch ubytovacieho zariadenia
- Nie, odpady sa neseparujú v priestoroch ubytovacieho zariadenia

Poskytujete hosťom hotelovú kozmetiku v jednorazových plastových fľaštičkách alebo využívajte nainštalovane dávkovače? *

- Poskytujeme hosťom hotelovú kozmetiku v jednorazových plastových fľaštičkách
- Poskytujeme hosťom hotelovú kozmetiku prostredníctvom dávkovačov pre hotelovú kozmetiku
- Neposkytujeme hotelovú kozmetiku hosťom

Akú z uvedených foriem umývacích prostriedkov používate?*

- Objednávame u dodávateľa väčšie nádoby/balenia (10+ litrov) umývacích prostriedkov, ktoré po spotrebe vrátime späť dodávateľovi a použijeme pre ďalšiu objednávku
- Objednávame u dodávateľa väčšie nádoby/balenia (10+ litrov) umývacích prostriedkov, ktoré po spotrebe vyhodíme/separujeme
- Objednávame menšie nádoby/balenia (do 10 litrov), ktoré po spotrebe vrátime späť dodávateľovi a použijeme pre ďalšiu objednávku
- Objednávame menšie nádoby/balenia (do 10 litrov), ktoré po spotrebe prostriedku vyhodíme/separujeme

Pri výbere obalov hotelovej kozmetiky/umývacích prostriedkov:*

- Preferujeme ekologické obaly (napríklad papierové krabice alebo obaly vyrobené s menším množstvom plastu
- Preferujeme dostupné obaly (nezohľadňujeme udržateľnosť obalov, ani na to, či sú ekologické)
- Nemáme preferencie ohľadom obalov hotelovej kozmetiky/umývacích prostriedkov

Používate jednorazové obaly na jedlo?*

- Áno, používame jednorazové obaly, ktoré sú kompostovateľné (papierové, trstinové)
- Áno, používame jednorazové obaly, ktoré sú plastové
- Nie, nepoužívame jednorazové obaly na jedlo

Ako poskytujete hosťom vodu? *

(Označiť môžete viacero možností)

- Počas ubytovania poskytujeme hosťom sklenené fľaše, určené na viacnásobné použitie, ktoré sa na konci pobytu vrátia
- Počas ubytovania je hosťom na izbe poskytnutý džbán s pohármi (použije sa pitná voda z vodovodu)
- Počas ubytovania poskytujeme hosťom vydajník vody, ktorý je dostupný v spoločenských miestnostiach (auly, chodby) a hostia si vedú načapovať vodu do jednorazových pohárov
- Počas ubytovania poskytujeme hosťom jednorazové sklenené fľaše s vodou
- Počas ubytovania poskytujeme hosťom jednorazové plastové fľaše s vodou
- Neponúkame vodu hosťom

V ktorom kraji sídlite*

- Bratislavský
- Trnavský
- Nitriansky
- Trenčiansky
- Žilinský
- Banskobystrický
- Prešovský
- Košický

Typ ubytovacieho zariadenia:*

- Hotel
- Penzión

- Ubytovňa
- Hostel